

**A közjegyzők személyiségi jellemzői
pályatevékenységük tükrében**

Jelige: "közjegyző"

Tartalomjegyzék

Bevezetés /4

1. A közjegyzői pályáról /6

1.1. A közjegyzői intézmény kialakulása/6

1.1.1. Kezdeti lépések/6

1.1.2. Jelenlegi rendszerünk/7

1.2. A közjegyzők pályafejlődésének összetevői és mechanizmusai/8

1.2.1. A közjegyzői pálya választása/8

1.2.2. Identifikáció és adaptáció a közjegyzői pályán/9

1.2.3. A közjegyzői pálya helyzete és megítélése/10

1.3. A közjegyzők pályatevékenysége/11

1.3.1. A közjegyzőség közhatalmi tevékenység/11

1.3.2. A közjegyzői működés alapelvei/12

1.3.3. A közjegyzői szolgálat létesítése/13

1.3.4. A közjegyzők munkaköri feladatai és tevékenységi körei/14

1.3.5. A közjegyzőkkel szembeni elvárások/16

2. A személyiség szerepe a pályák alakulásában/18

2.1. A pályafejlődés személyiség-lélektani megközelítése/18

2.1.1. A pályafejlődés elméleti kérdései/18

2.1.2. A pályafejlődés személyiségi háttérének vizsgálata/19

2.2. A személyiség pszichológiai kérdései/20

2.2.1. A személyiség fogalma/20

2.2.2. Személyiségelméletek/21

2.2.3. A személyiség mérése/24

2.3. A személyiségi tényezők vizsgálata a pályatevékenységgel összefüggésben/27

2.3.1. Hipotézisek/27

2.3.2. Kutatási feladatok/27

2.3.3. Vizsgálati módszerek/28

3. A közjegyzők személyiségi tényezőinek elemzése pályatevékenységük alapján/29

3.1. A közjegyzők véleménye pályatevékenységükről/29

3.1.1. A pályatevékenységi területek megoszlása/29

3.1.2. Preferált tevékenységek/31

3.1.3. Kevésbé szívesen végzett tevékenységek/32

3.2. *A közjegyzők személyiségi sajátosságai/33*

3.2.1. A minta CPI profilja/33

3.2.2. Az átlagtól eltérő CPI értékek/34

3.2.3. A domináns CPI mutatók/35

3.3. *A személyiségi jellemzők és a pályatevékenység összefüggései közjegyzők körében/35*

3.3.1. A preferált tevékenységek személyiségi háttere/35

3.3.2. Személyiségdimenziók a kevésbé szívesen végzett tevékenységek viszonylatában/37

Összegzés/39

Táblázatok/41

Melléklet/45

Irodalom/47

Bevezetés

A közjegyzők és a közjegyzői pálya iránt érdeklődő joghallgatók körében folytatott pszichológiai indíttatású vizsgálataink elvégzésével és a témával kapcsolatos szakirodalom elemzésével a pályatevékenység és a személyiségi háttér összefüggéseire kívánunk rámutatni. A korábban szerzett „viselkedéselemzői” (ez a pszichológia BA szintjét jelentő) végzettségünk mellett másodéves joghallgatóként vállalkozunk a témakör teoretikus és empirikus feldolgozására.

A mindennapi tapasztalatok alapján gyakran előfordul, hogy egy meghatározott pályán dolgozók személyiségi jellegzetességei az adott tevékenységi profillal nem kellően harmonizálnak. Ez feltehetően hasonlóan előfordul a közjegyzői hivatás gyakorlói esetében is, amelynek igazolására eddig sem a jogi, sem a pszichológiai kutatás terén nem találtunk előzményeket. Éppen ezért kísérletet teszünk olyan közjegyzői tevékenységi inventár összeállítására (összhangban az ide vonatkozó jogszabályok legutóbbi módosításaival is), amely komplex módon és folyamatában ragadja meg a közjegyzők pályatevékenységének – részletekre is kiterjedő – alakulását. A pszichológiai személyiségvizsgálathoz egy nemzetközileg elfogadott és elismert, továbbá a gyakorlatban is kiválóan alkalmazható módszert (CPI) választottunk, amelynek hazai adaptációja, sőt annak módosított és egyben rövidített változata szintén régebb óta rendelkezésre áll.

A klasszikus pályalélektani szakirodalom szerint a kutatók sora¹²³ széleskörűen vizsgálja a pályatevékenység összetevőit és mechanizmusait, amelynek alapján adaptálhatók az ide kapcsolódó eredmények, és így szakszerűen értelmezhető a közjegyzői pályaprofil, továbbá egyértelműen meghatározhatók az elvárt személyiségi háttér alapvető dimenziói is.

Munkánk előkészítése során azt tapasztaltuk, hogy a korábban virágzó pályakutatás lendülete mára jelentősen csökkent. Ezért is fontosnak véljük a közjegyzői pályafejlődés fő vonulatainak felvázolását: a joghallgatók képzésétől kezdve egészen a kinevezett közjegyzők teljes szakmai életútjának alakulása viszonylatában.

¹ CSIRSZKA, J. 1985. *A személyiség munkatevékenységének pszichológiája*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

² RITOÓK, M. 2008. *Pályafejlődés – Pályafejlődési tanácsadás*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.

³ ZAKAR, A. 1988. *Pályaválasztási elméletek*. Tankönyvkiadó, Budapest.

Véleményünk szerint a közjegyzői pályatevékenység eredményességének egyik fő meghatározója és mozgatója a személyiségi háttér, amely a használt diagnosztikai eszközünk segítségével többek között az *interperszonális hatékonyságban*, a *felelősségérzetben*, a *teljesítménymotivációs és intellektuális hatékonyságban*, továbbá az *irányultságban*, illetve az *intellektus* különféle mutatóiban ragadható meg.

Kutatásunk során megkérdezzük a közjegyzőket, a közjegyző-helyetteseket, a közjegyzőjelölteket és a közjegyzői pálya iránt érdeklődő joghallgatókat a jogszabályban meghatározott közjegyzői feladatok súlyozott rendszeréről, továbbá a preferált és a kevésbé szívesen végzett feladatok sorrendjéről. A személyiségteszt felvételével pedig az a célunk, hogy a vizsgálatban résztvevők komplex pszichológiai sajátosságait megismerjük, majd a közjegyzői pályatevékenységhez kapcsolódóan az elvárt személyiségdimenziók együttesét elemezzük és értékeljük a vizsgált minta (N = 103) alapján.

1. A közjegyzői pályáról

Dolgozatunk első fejezetében röviden áttekintjük a közjegyzői intézmény kialakulását, ezt követően a közjegyzők pályafejlődésének főbb összetevőit és mechanizmusait foglaljuk össze, majd a közjegyzők pályatevékenységét elemezzük.

1.1. A közjegyzői intézmény kialakulása

A közjegyzői foglalkozás létrejöttének folyamatáról szólva először a legkorábbi időszak meghatározó állomásaira utalunk, majd a jelenleg is érvényben lévő rendszer kialakulásának fázisait tárgyaljuk.

1.1.1. Kezdeti lépések

A modern közjegyzőség latin gyökerekkel rendelkezik, kialakulása egészen az ókori Rómáig nyúlik vissza. Európa nyugati felében a notarius intézménye a XI-XIII. században jelent meg. A közjegyzők eredetileg bírósági írnokként, titkárként szolgáltak, akiket először esetileg, majd általánosan bízták meg a közokiratok készítésével. Ez tette lehetővé később függetlenedésüket is a bíróságoktól. A notariusok idővel szerte Európában céhekbe, kollégiumokba tömörültek. A tömeges szerződésszerúségek ezt a folyamatot valós tartalommal töltötték meg. Fontos állomás e téren a Freiburgban tartott Német Birodalmi Gyűlés (1498) döntése a közjegyzők megfelelő gyakorlatáról, ellenőrzéséről és képzéséről. Ennek eredménye lett lényegében az 1512-es évi birodalmi közjegyzői rendtartás. Korszaksos jelentőségű az 1803. évi közjegyzői törvény, amely mérföldkő az európai közjegyzőség történetében, ugyanis ez az időpont egyben a mai közjegyzőség fundamentumát képezi, így mostani keretekben történő működése kezdetének is tekinthető.⁴

Magyarországon a XIII. századig a közhitelesség letéteményesei a poroszlók voltak, majd a hiteleshelyeken működő alkalmazottak, a XIV. századtól pedig már a hiteleshelyek mellett működő közjegyzők. Hazai viszonylatban a közjegyzők elsősorban klerikusok voltak, ezért nem tömörültek kollégiumokba. A török hódoltság alatt a közjegyzői intézmény nyomtalanul eltűnt, majd csak 1848/49 után jelent meg újra. A nálunk szintén bevezetett

⁴ TÓTH, Á. 2008. *A magyar közjegyzőség gyökerei dióhéjban*. In: *Közjegyzők Közlönye*, 10-11. szám. 3-8 p.

Osztrák Polgári Törvénykönyv (1852) után 1858-ban kiterjesztették az osztrák közjegyzői rendtartás hatályát Magyarországra is. Lényegében ez honosította meg hazánkban a közjegyzőséget. Az Országbírói Értekezlet másfél év után hatályon kívül helyezte a hiteleshelyeket, mivel azok nem tudtak már megfelelni a megnövekedett forgalom igényeinek. Ezért szükséges volt egy közjegyzői törvény megalkotása. Így született meg több tervezet és hosszú viták után az 1874. évi XXXV. törvénycikk (majd annak az 1886. évi módosítása), amely egészen 1949-ig hatályban maradt Magyarországon.⁵

1.1.2. Jelenlegi rendszerünk

A közjegyzői intézményt Magyarországon 1950-ben átszervezték a 4.090/1949. (VI.14.) Kor. sz. rendelet alapján. A magánközjegyzői intézmény helyett a közjegyzői helyek állami közszolgálati állásoknak minősültek, továbbá megszüntették a közjegyzői kamarákat is. A közjegyzők a felügyelet és a fegyelmi jog szempontjából így a járásbíróságok – amelyek mellett működtek – ítélő-bíráival estek egy megítélés alá.⁶

Lényegében csak a rendszerváltoztatást követően a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény (továbbiakban Ktv.) állította vissza a – királyi közjegyzőkről szóló 1874. évi XXXV. törvénycikk alapján felépült – latin típusú közjegyzőséget Magyarországon,⁷ ezzel újra megteremtve az eredeti kamarai rendszert is. Ennek megfelelően ma a közjegyzők a hagyományos tevékenységeken kívül a magánjogi gyakorlat minden területén részt vesznek a jogéletben.

Hazánkban 1992. január 1-jén foglalták el hivatalukat az első független és szabad közjegyzők. „A Ktv. meghatározza a közjegyzői szervezetnek és a közjegyzőknek a jogrendszerben betöltött helyét, szerepét, a működésre vonatkozó alapvető elveket, a közjegyzői szervezet felépítését és tagozódását, a közjegyzővé válás feltételeit, valamint a közjegyzői szolgálat keletkezésére, megszűnésére vonatkozó szabályokat, továbbá tartalmazza a fegyelmi felelősséggel összefüggő rendelkezéseket.”⁸ Ezen kívül további szabályokat – a törvény felhatalmazása alapján – több igazságügy-miniszteri rendelet is meghatározott, mint a Ktv. végrehajtásáról szóló 13/1991. IM rendelet, a közjegyzői díjszabásról szóló 14/1991. IM rendelet, vagy a közjegyzői állások számáról és a közjegyzők

⁵ TÓTH 2008, 8-17. p.

⁶ <http://www.mokk.hu/index.php?menuid=37> (letöltés ideje: 2014. 10. 15.)

⁷ ANKA, T. 2008. *A közjegyzői nemperes eljárás*. In: *Közjegyzők Közlönye*, 9. szám. 3-4. p.

⁸ WOSCHNACK, K. 2013. *A civil közjegyzőség kezdeti időszakai*. In: *Közjegyzők Közlönye*, január-február 17. p.

székhelyéről szóló 15/1991. IM rendelet. Fontosnak tartjuk még megemlíteni, hogy a különböző közjegyzői eljárásokhoz kapcsolódó követelményeket és eljárásokat más jogszabályok is tartalmazzák.⁹

1.2. A közjegyzők pályafejlődésének összetevői és mechanizmusai

A közjegyzői foglalkozás a klasszikus jogi pályák körébe sorolható, mert az egyik legrégebbi jogi tevékenység. Ezt igazolja az is, hogy már az ókortól végeztek közjegyzői munkát (ugyan sokáig más elnevezéssel). Elfogadjuk azt a megállapítást, hogy a jogi hivatásról (benne a közjegyzői pályáról) vallott felfogás folyamatosan változik, mégis elmondhatjuk, hogy „a szakma jelentőségének és elismertségének magas szintje napjainkban is még vitathatatlan.”¹⁰ A jogi pályák iránti érdeklődés jelentős növekedése mellett a közjegyzői pályát választók aránya ennél jelentősen kisebb mértékű, amelynek többféle oka lehet. Ugyanakkor a közjegyzők sikeres felkészítésének folyamatában a szükséges elméleti és gyakorlati ismeretek elsajátításán túlmenően egyre fontosabb és meghatározó jelentőségű a szakiránynak megfelelő pszichológiai felkészültség is. Ezért lényeges lenne, hogy a joghallgatók már egyetemi tanulmányaik során minél jobban megértsék szakmájuk személyiségben rejlő feltételeit, s egyre inkább törekedjenek a kívánt követelmények megfelelésének. Az egyetemi képzés kezdetétől szükséges a pályafejlődés szakszerű irányítása a szakmai felkészültség és az emberi kvalitások viszonylatában egyaránt.

1.2.1. A közjegyzői pálya választása

A jogi pályát választókkal szemben – a különféle társadalmi elvárások következtében – koronként jelentősen változnak a szakmai követelmények, így a pályaválasztók körében is számottevő különbségek mutathatók ki a jogi (egyúttal a közjegyzői) hivatás választását elősegítő tényezők együttesében.

A közjegyzői pálya esetében (a többi professzióhoz hasonlóan) egyszerre többféle tényező befolyásolja a választást. Vizsgálatok sora mutatta ki, hogy a közvetlen környezet (család, barátok, ismerősök) mellett egyre inkább fontosabbá válnak a fiatalok pályairányulásában a saját maguk által szerzett ismeretek. Megjegyezzük, hogy serdülő- és

⁹ KADLÓT, E. 2002. *A közjegyzői szervezet és ügyvitel*. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs. 6-7 p.

¹⁰ ÁGOSTON, F. – MIKES, L. 2012. *Adalékok a szegedi joghallgatók pályaképének vizsgálatához*. Diákköri dolgozat. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 16. p.

korai ifjúkorban különösen meghatározó jelentőségű a kortárscsoport tagjainak véleménye e téren is. Éppen ezért nagy lehetőség a vonatkozási csoportokon keresztül közvetve hatást gyakorolni a leginkább megfelelő szakirány kiválasztásának megszilárdítása érdekében. Meghatározónak tekinti a pálya-tanácsadási szakma azt az időpontot, amikor a választott pálya (esetünkben a közjegyzői foglalkozás) mentén először megjelennek a szakmailag releváns személyiségtulajdonságok.¹¹ A hétköznapi gyakorlat egyébként azt mutatja, hogy a jogász szak választása a továbbtanulást illetően döntően a középiskolai tanulmányok második felére, nem ritkán a gimnázium utolsó évére tehető.

A családi minta közvetlen vagy közvetett követése szinte minden gyermek pályaválasztásában kimutatható, így a közjegyzői aspirációval rendelkezők körében is. A tényleges kérdés igazán az, hogy ez a folyamat milyen tartalmi elemekre épül, továbbá milyen lelki folyamatok segítségével megy végbe.

1.2.2. Identifikáció és adaptáció a közjegyzői pályán

Az egyén pályán való eredményes működéséhez feltétlenül szükséges elérni az önmegvalósítás bizonyos szintjét, amely a szocializáció folyamatában manifesztálódik. Egy adott pályán tevékenykedő ember részt vesz a munkamegosztásban és egyben alkalmazkodik ahhoz a tárgyi és személyi környezethez, amelyben a munkavégzése megvalósul. Ugyanakkor ez „az összhang” csak abban az esetben lesz pozitív hatású, ha a munkavégző az adott pálya által támasztott követelményeknek, elvárásoknak, normáknak, viselkedési szabályoknak és foglalkozási szerepeknek eleget tesz, illetve a személyiségi jegyei és a munka jellegzetességei között megfelelő kölcsönhatást tud kialakítani. Ezért elengedhetetlen a választott hivatás eredményes gyakorlásához az adott pályával való megfelelő azonosulás és adaptáció.

A jogi pályák tekintetében ugyancsak megfigyelhető az önmegvalósítás folyamatos változása és alakulása. A közjegyzőnek (de valamennyi jogásznak is) elsősorban rendelkeznie kell a különféle jelenségek mélyebb összefüggéseinek felismeréséhez szükséges stabil képességfedezettel. E téren az önszabályozás következő területei a leginkább meghatározók: az információfeldolgozás fejlettsége, a szociális magatartás minősége és az érzelmi kiegyensúlyozottság mértéke.

A pályalélektan alaptétele szerint ahhoz, hogy egy személyt az adott pályára alkalmasnak tekinthessünk, elengedhetetlen a választás realitásának kérdéskörét

¹¹ ZAKAR 1988, 46. p.

megvizsgálni. Alkalmasnak akkor tekinthető valaki, ha képes a speciális szakmai jegyek elsajátítására, valamint az eredményes és hatékony beilleszkedésre.¹² A kutatók sokféle tulajdonságot említenek, amelyekkel rendelkeznie kell egy pályán eredményesen és hatékonyan dolgozónak, így megnevezik a rátermettséget, az érettséget, az elhivatottságot, az önelfogadást és többek között az alkalmazkodást is. Holland által kidolgozott hat alapvető személyiségi típusból a közjegyzők esetében leginkább a konvencionális dimenziót szükséges megneveznünk,¹³ mivel ez a foglalkozás rendkívül nagy pontosságot követel, szerteágazó és bonyolult összefüggések rendszerét tartalmazza, és minden tekintetben igényli a kliensekkel való sokrétű és tapintatos együttműködést is. Ez utóbbi elvárás nem csupán a közjegyzőkre érvényes, hanem valamennyi jogi pályát művelővel szemben alapkövetelmény, nevezetesen az interperszonális kapcsolatok minősége a jogászoknál kiemelt jelentőségű.

A közjegyzői pályatevékenység hatékonyságának meghatározó feltétele a magatartás ellenőrzése és irányítása, amely nélkül a pályakövetelményeknek megfelelő társas viszonyulás sem képzelhető el. Ennek lényeges összetevője az akarati és a végrehajtási függetlenség kialakulása, amelynek során a közjegyzői professziót művelő egyén elsajátítja és gyakorolja a pálya specifikus viselkedési módjait, érdekeit, képességeit, értékeit, valamint különféle további ismereteket és készségeket tanul meg és alkalmaz.

1.2.3. A közjegyzői pálya helyzete és megítélése

Valamennyi pálya esetében a megítélés és a presztízs fokozatosan alakul ki, és egyben az is nyilvánvaló, hogy folyamatosan változik. Mivel a közjegyzői hivatás a klasszikus jogi pályák egyik tipikus formája, hasznos áttekinteni röviden e terület helyzetét és megítélését.

A jogi diploma megszerzését követően a közjegyzőnek készülő személyeknek először egy működő közjegyzőnél kell jelentkezniük, ahol felvételt nyerhetnek. A jelölt több év alatt készülhet fel a szakvizsgára, amelynek sikeres letétele után lehet közjegyző-helyettes. A helyettesek száma nem meghatározott, de a Magyar Országos Közjegyzői Kamara (továbbiakban MOKK) nem köteles őket közjegyzővé kinevezni. Ezért szokták mondani, hogy „közjegyzővé válni szinte lehetetlen”. Ugyanakkor a közjegyzői pálya élethosszig tartó hivatás, az állásából a közjegyzőt nem lehet elmozdítani, csupán akkor, ha hivatásának gyakorlására méltatlanná válik (ez viszont a legritkábban fordul elő).

¹² CSIRSZKA, J. 1966. *Pályalélektan*. Gondolat Kiadó, Budapest. 41. p.

¹³ ZAKAR 1988, 36. p.

A közjegyzők állásának és folyamatos foglalkoztatásának biztonsága, továbbá ezzel összefüggésben a jövedelme is jelentősen kedvezőbb a többi jogi pályán dolgozó kollégáikéhoz képest. Ezért a közjegyzőség az egyik legmagasabb presztízsű foglalkozás.

1.3. A közjegyzők pályatevékenysége

A Ktv. értelmében 1992-től Magyarországon a közjegyzők gazdaságilag önállóak, az állammal nem állnak munkaviszonyban, de állami felhatalmazás alapján közhatalmi jogkört látnak el. A törvény közhitelességgel ruházza fel őket, hogy a jogviták megelőzése érdekében pártatlan jogi szolgáltatást nyújtsanak. A Ktv. azonban jogállásukat kezdetben nem pontosította, ezért az Alkotmánybíróság határozta meg a tényleges jogállásukat, részletekbe menően indokolva azt.¹⁴

1.3.1. A közjegyzőség közhatalmi tevékenység

Az Alkotmánybíróság határozataiban a közjegyzőségre az állam igazságszolgáltató tevékenységének részeként tekint, illetve a közjegyzői tevékenységet közhatalmi tevékenységként, hatósági jogalkalmazásként/jogszolgáltatásként értelmezi, tehát a közjegyzőség közjogi jellegét hangsúlyozza mindenekelőtt. Ennek értelmében az alkotmányos joggyakorlat szerint a közjegyző egyértelműen közhatalmat gyakorló személy, tevékenysége pedig elvárt alkotmányos garanciák – mint a jogbiztonság által megkövetelt nagyfokú szabályozottsága és kiszámíthatósága a hatáskörükbe utalt eljárások tekintetében, vagy a pontosan körülhatárolt működési és szervezeti rend – által kontrollált.¹⁵ A közjegyzők saját közvetlen eljárásai alapján kiadott végzései és jóváhagyásai a bíróság határozataival egyenlő hatályúak a 46/1991. (IX. 10.) sz. AB határozat értelmében, ugyanis hasonló garanciális eljárások előzik meg határozataikat, mint a bírósági határozatokat. A Ktv.-t az 1999. évi XLIV. törvény egészítette ki, meghatározva ezzel – törvénybe foglaltan immár – a közjegyzők közjogi állását. Eszerint a hatáskörükbe utalt tevékenységeket az állam igazságszolgáltató tevékenysége részeként, jogszolgáltatói hatósági tevékenységként határozza meg. Mind a hatáskörükbe utalt, külön nevesített nemperes eljárások, mind a

¹⁴ ANKA 2008, 3-4. p.

¹⁵ PACZOLAY, P. 2013. *A közjegyzők alkotmányos helyzete. A közjegyzők és a közhatalom.* In: *Közjegyzők Közlönye*, január-február. 11-14. p.

közzokirat-szerkesztés a bírósági eljárásokhoz hasonló hatósági eljárás, így a közjegyző hatósági jogkörben jár el, közhatalmi tevékenységet gyakorol.¹⁶

1.3.2. A közjegyzői működés alapelvei

A közjegyzők működésének alapelveit Kadlót foglalja össze a Ktv. alapján.¹⁷ Ezek közül a legalapvetőbb a közhitelességgel való felruházás (Ktv. 1. §). Lényege, hogy a közhiteles nyilvántartás, az okirat a benne foglalt adatok, tények valódiságát mindenki szemből tanúsítja, így alkalmas a jogviták megelőzésére és a forgalom – a magánszféra, a gazdasági élet zavartalan működése, bíróságok tehermentesítése – biztonságának erősítésére. A közjegyzői tevékenység során jogszolgáltatást nyújt az állam felhatalmazása alapján, de magánvállalkozás keretei között egyéni vállalkozóként nyilvántartott jogalanyként, vagy közjegyzői iroda keretében (Ktv. 31/A. § (1) bek.). Ennek ellenére – a törvényben meghatározott eseteken kívül – közreműködési kötelezettség terheli, így köteles a hatáskörébe utalt valamennyi ügyet folyamatosan ellátni (Ktv. 5. §). Hivatását csak személyesen gyakorolhatja, feladataiért fokozott felelősséggel tartozik, mivel az állam igazságszolgáltató tevékenységének részét képezi (Ktv. 1. § (4) bek.). Kötelesek pártatlanul, részleghajlás nélkül eljárni, és biztosítani a felek esélyegyenlőségét (Ktv. 1. § (1)-(2) bek.), továbbá megfelelő tájékoztatást, felvilágosítást adni nekik. Hivatásukat csak főfoglalkozásként gyakorolhatják. Eljárása során csak a törvényeknek van alávetve, nem utasítható, jogszabályoktól semmilyen módon és oknál fogva nem térhet el, mindemellett a jogszabályok betartatására is köteles ügyelni (Ktv. 2. § (1) bek.). A törvényben meghatározott eseteken kívül állásából nem távolítható el, áthelyezésére is csak a személyes beleegyezésével van lehetőség (Ktv. 20. § (1) bek.). Hivatását csak a közjegyzői kamara tagjaként gyakorolhatja, kinevezésével automatikusan a kamara tagjává válik. Feladatait székhelyhez kötötten látja el, azon kívül csak akkor illetékes, ha az ügy természete vagy sürgőssége indokolja azt (Ktv. 30. §), és – nem utolsósorban – titoktartási kötelezettség terheli minden, a hivatása gyakorlása során tudomására jutott jogüggyel kapcsolatos adat, információ tekintetében, amely munkaviszonyának megszűnése után is fennmarad (Ktv. 9. §).

¹⁶ ANKA 2008, 3-4. p.

¹⁷ KADLÓT 2002, 6-7. p.

1.3.3. A közjegyzői szolgálat létesítése

A közjegyzői szolgálat igazságügy-miniszteri kinevezéssel keletkezik, aki határozatlan időre, meghatározott székhelyre, pályázat útján nevezi ki (Ktv. 16. § (1)-(2) bek.; 18. § (1) bek.). A Ktv. határozza meg a közjegyzővé válás általános és kötelező személyi és tárgyi feltételeit, amelyeket az alábbiakban részletezünk.

Magyar állampolgárság, büntetlen előélet, választójoggal-, egyetemi jogi végzettséggel-, illetve jogi szakvizsgával rendelkezik, legalább három éves közjegyző-helyettesi – vagy ennek megfelelő tartamú bírói, ügyészi, ügyvédi, jogtanácsosi, közjegyzői – gyakorlatot igazol, illetve nem áll cselekvőképességet érintő gondnokság vagy támogatott döntéshozatal hatálya alatt (Ktv. 17. § (1)-(2) bek.). Továbbá általános alkalmassági feltétel többek között, hogy nem állhat jogi képezéshez kötött foglalkozástól eltiltás hatálya alatt; nem állt kényszergyógykezelés alatt; egészségi állapota folytán vagy más okból nem alkalmatlan a tisztség betöltésére; életmódja, magatartása következtében nem érdemtelen a közbizalomra; nem áll fenn vele szemben a pártatlan működést gátló összeférhetlenségi ok; tíz éven belül fegyelmi büntetésként nem sújtották hivatalvesztés fegyelmi büntetéssel (Ktv. 17. § (3) bek.).

A szolgálat megszűnésének okait a Ktv. 22. §-a tárgyalja, ezek között szerepel a közjegyző halála, a tisztségéről való lemondása, utólagos alkalmatlanná válás, a törvényben meghatározott nyugdíjkorhatár elérése. A törvény megengedi a közjegyzői szolgálat szüneteltetését bizonyos esetekben, amely az összeférhetlenség sajátos megoldási lehetősége.

A közjegyző-helyettes is közhiteles személyként jár el, az általa végzett jogcselekmények ugyanolyan hatásúak, mintha a székhely szerinti illetékes közjegyző maga járt volna el. Emiatt a közjegyző-helyettesekkel szemben is megkívánja a törvény a korábban felsorolt alkalmassági feltételeket. A helyettes jogállására és kötelezettségeire nézve ugyanazok a szabályok vonatkoznak, mint a közjegyzőkre (Ktv. 27. §; Ktv. 29. § (2) bek.).

A közjegyzőjelölt alkalmazásának legfőbb célja a közjegyzői kar utánpótlásának biztosítása, ugyanis így közvetlenül a közjegyző mellett sajátíthatják el az ide jelentkeztettek és felvételt nyertek a szakmai ismereteket és a felelősséget. Ezért az alkalmazó közjegyző köteles biztosítani azt, hogy a jelölt valamennyi ügykörben jártasságot szerezzen. A jelölt a közjegyzővel áll munkaviszonyban, működéséért a közjegyző tartozik felelősséggel, azonban bizonyos ügyekben önállóan járhat el (Ktv. 29. (2a) bek.). Alkalmassági feltételei – hasonlóan

a helyettesekhez – között szerepel a magyar állampolgárság, büntetlen előélet, egyetemi jogi végzettség, igazolt munkaszerződés valamely kamarai tagsággal rendelkező közjegyzővel, és megfelel mindazon alkalmazási feltételeknek, amelyek a közjegyzővel szemben is irányadóak (Ktv. 26. § (1) bek.).

A közjegyzőt anyagi és fegyelmi felelősség terheli, így az előbbiek értelmében a működése körében okozott károkért a polgári jog általános szabályai szerint tartozik felelősséggel, ezért köteles felelősségbiztosítást kötni és működése alatt fenntartani – ez egyben a kinevezés feltétele is. Utóbbi szerint felelősségre vonására akkor kerülhet sor, ha törvényben vagy más jogszabályban meghatározott köteleességét vétkesen megszegi vagy elmulasztja, illetve ha vétkes magatartása az MOKK iránymutatásába ütközik, vagy alkalmas a közjegyzőség tekintélyének csökkentésére (Ktv. 70. §). Fegyelmi büntetésként a közjegyzővel szemben figyelmeztetés, írásbeli megrovás, kamarai tisztségtől való megfosztás, pénzbírság, határozott időre szóló hivatalból való felfüggesztés és hivatalvesztés alkalmazható. A közjegyző-helyettessel és a jelölttel szemben utóbbi kettő nem alkalmazható, hanem esetükben a közjegyzői névjegyzékből való törlés lehetséges (Ktv. 72. § (1) bek.).

A közjegyzők és a közjegyzői szervezet felügyeletét az igazságügyi miniszter látja el a bíróságok mellett. Előbbi törvényességi felügyeletet gyakorol a közjegyzői önkormányzati szervek működése felett a Ktv. 15/A. §-a értelmében, kivéve azokban az ügyekben, amelyekben bírósági eljárásnak van helye. A bíróság általános felügyeleti jogkörét elsősorban konkrét eljárásokon keresztül, a közjegyzői határozat bírósági megtámadása esetén látja el, ezen felül pedig a közjegyző székhelye szerinti illetékes törvényszék elnökét megilleti a közjegyzői eljárások törvényességének felügyelete. Ennek értelmében a törvényszék elnöke bármikor soron kívül kezdeményezheti fegyelmi eljárás indítását, illetve a közjegyző tevékenységének kamarai vizsgálatát (Ktv. 69. § (2) (5) bek.).

1.3.4. A közjegyzők munkaköri feladatai és tevékenységi körei

A közjegyzői tevékenységeket csak felsorolás és lehetséges felosztások szintjén mutatjuk be. Az általunk összeállított közjegyzői tevékenységi körök minél célszerűbb kiválasztásánál is ezeket a szakirodalmi besorolásokat, illetve az aktuális statisztikai adatokat vettük figyelembe.

A közjegyző eljárása kérelemből vagy hivatalból indulhat. Minden eljárásának legfőbb célja az, hogy a felek jogainak érvényesítését előmozdítsa munkájával. Hatáskörébe utalt eljárások közül, amelyeket a 2008. évi XLV. törvény nem szabályoz, a Pp. szabályai

irányadók (2008: XLV. tv. 1-2 §). Az eljárások során hozott határozatai – jogorvoslat szempontjából – a helyi bírósági végzéssel azonos hatályúak, fellebezést a határozatot hozó közjegyzőnél kell előterjeszteni és a törvényszéknek címezni.¹⁸

Kadlót¹⁹ a következőképpen sorolja fel – és csoportosítja – a közjegyzői tevékenységeket: 1. (Köz)okiratkészítés, 2. Egyéb különös közokiratok: végrendelet, közjegyzői tanúsítvány, hiteles kiadmány, másolat, kivonat, bizonyítvány kiadása, 3. Pénz, értéktárgy, értékpapír bizalmi őrzése, 4. Közjegyző részvétele egyes nemperes eljárásokban: hagyatéki eljárás, közreműködés családjogi ügyekben, közreműködés cégbíróági eljárásban és cégügyekben, pénz és értékpapírokkal kapcsolatos eljárás, közjegyzői (levéltári-zálogjogi) nyilvántartások.

Kengyel a közjegyző tevékenységét három területre osztja fel a Ktv. alapján. Első a közjegyzői okirat (IX-X fejezet), második az okirat, pénz és érték megőrzése (XI. fejezet), harmadik pedig a közjegyzői nemperes és egyéb eljárások (XIII. fejezet), amelyekre a részletes szabályok a 2008. évi XLV. törvényben található (közjegyző előtti előzetes bizonyítás, igazságügyi szakértő kirendelése nemperes eljárásban, értékpapír és okirat semmissé nyilvánítása, bejegyzett élettársi kapcsolat megszüntetése). Ezeken felül hatáskörébe utalt eljárások az ingóságon fennálló jelzálog nyilvántartás (Ptk. 262. §, 11/2001. IM rendelet), a fizetési meghagyás kibocsátására (2009. évi L. törvény) és a hagyatéki eljárásra (2010. évi XXXVIII. törvény).

Kengyel egy másik felosztást is alkalmaz.²⁰ Eszerint az első csoportot a Ktv.-ben részletesen szabályozott eljárások alkotják, mint a a közjegyzői okirat készítése, tanúsítvány kiállítása, hiteles másolat kiadása, okirat vagy pénz bizalmi őrzésbe való átvétele. Ez nevezhető a felek részére végzett közjegyzői tevékenységnek. A második csoportot alkotják a 2008. évi XLV. törvényben szabályozott egyéb közjegyzői nemperes eljárások (XIII. fejezet), amelyekre nézve közös szabályokat is megállapít a törvény. A harmadik csoport a külön szabályozott közjegyzői nemperes eljárások, mint a hagyatéki eljárás, ingó dolgot terhelő zálogjog nyilvántartásba való bejegyzésére irányuló eljárás, bejegyzett élettársi kapcsolat megszüntetésére irányuló eljárás (ezekre is érvényesek a 2008. évi XLV. törvényben meghatározott közös szabályok).

A közjegyző az általa végzett munkáról beszámolási kötelezettséggel tartozik. Ezt statisztikai adatszolgáltatás útján teszi meg a tárgyhónapban elintézt közjegyzői ügyekről,

¹⁸ KENGYEL, M. 2008. *Magyar polgári eljárásjog*. Osiris Kiadó, Budapest. 547-565. p.

¹⁹ KADLÓT 2002, 6-7. p.

²⁰ KENGYEL, M. 2010. *Magyar polgári eljárásjog*. Osiris Kiadó, Budapest. 112-114. p.

amelyet a területi kamarának továbbít. Ezek a MOKK-hoz kerülnek összesítve, majd a KSH-hoz és IM-hez.

1.3.5. A közjegyzőkkel szembeni elvárások

Deckers „A közjegyzői hivatás deontológiája és szerkezete” című írásában²¹ összefoglalja, hogy meglátása szerint a közjegyzőknek mely köteleességekhez és erkölcsi szabályokhoz kell alkalmazkodniuk munkájuk során.

A pártatlanság talán a legfontosabb szakmai követelménye a közjegyzői hivatásnak. Kioktatási kötelezettségéből fakadóan (megelőző) jogszolgáltatás – és így jogbiztonság – nyújtása a feladata. Nem a döntés meghozatala, hanem a részek összedolgozása, egység megteremtése a kötelezettsége. Ezért alapvető a bizalom kiépítése ügyfelei felé, amelyhez teljes pártatlanságot kell mutatnia minden körülmény között. A gyakorlatban ez nehéz feladat, ezért rengeteg feszültséget generálhat. "A függetlenség olyan minőségi követelmény, amely megóv bármely nyomás vagy befolyás káros hatásától, mely a szakmai gyakorlatnak más irányt szab, mint amit a megbízott szakmai lelkiismerete diktál." ²²

Szakmai függetlenségük – a közjegyzői tevékenység szabad gyakorlati kerete – biztosítja szinte teljes függetlenségüket az államtól, ügyfelektől, szakmai szervezetektől és a közvéleménytől. Hasonló módon, mint a bírói függetlenség kérdésében, nem elválasztható az igazságszolgáltatás függetlenségétől.

A megbízhatóságon alapul a bizalom. Ezért a közjegyzőknek a hallgatási, vagyis a (szakmai) titoktartási kötelezettségüknek eleget kell tenniük. Ez azokra a bizalmas adatokra vonatkozik, amelyek a hivatása során jutottak tudtára (bizonyos esetekben létezik felmentés ezek alól). A diszkréciós kötelesség pedig az ügyfél érdekeit - egy ideát - magánértelemben védi. Közérdekről van itt szó, amely a magánérdekhez járul hozzá, melyet véd.

A közjegyző személyes felelősséggel is tartozik, hiszen közhivatalt lát el. Ha a bizalommal visszaél, felelősségre vonható: büntető felelőssége van, amennyiben törvényt vagy etikai szabályokat sért; polgári felelőssége, ha cselekedetével, mulasztásával kárt okoz ügyfeleinek. Ez utóbbi speciálisan a közjegyzői közhivatalt betöltőkre jellemző.

A megfeleléség magában foglalja a szakma alapos ismeretének elvárását (alkalmassági kötelezettség, alaposság), az erkölcsi igényesség szem előtt tartását (mind a

²¹ DECKERS, E. 2000. *A közjegyzői hivatás deontológiája és szerkezete*. Magyar Országos Közjegyzői Kamara, Budapest. 55-110. p.

²² DECKERS 2000, 55. p.

társadalom, mind az ügyfelek és a közjegyzőség felé is) és a segítő és tanácsadó feladatkör betartását (elkötelezettség és felelős cselekedetek).

Woschnak, az Osztrák Közjegyzői Kamara nyugalmazott elnöke szerint a közjegyző szakmai képe magas etikai értékek betartását követeli meg.²³ Nem elegendő önmagában jó jogásznak lenni, a jogi problémamegoldások beleérző képességet, tekintélyt és magas szellemiséget is követelnek. Sőt rámutat még arra is Jaspers nyomán, hogy "egy népnek csak írásos hagyományokkal van történelme, akkor a latin közjegyzőségnek része van ebben", azaz nemcsak a jogi kultúra kiépítésében, fejlődésében szerepet kell vállalniuk a közjegyzőknek, hanem fontos feladattal adósak a társadalom felé. Különleges feladatuk, hogy objektíven és pártatlanul képviseljék ügyfeleik érdekét, és igyekezzenek a vitákat elkerülni, a lehetőségekhez képest megoldani azokat. A fenti elvárások a közjegyzőtől feltétlen integritást igényelnek. A közjegyzők megfelelőségükkel mind morális, mind erkölcsi értelemben kivívhatják a társadalom megbecsülését, feltétlen bizalmát.

*

A közjegyzői pályáról akkor tájékozódhatunk igazán, ha ismerjük annak kialakulását, a közjegyzői pálya fejlődésének összetevőit és mechanizmusait, illetve részletekbe menően tudomást szerzünk a közjegyzők pályatevékenységéről: a közjegyzőség jogi státuszáról, a működési alapelvekről, a közjegyzői szolgálat létesítéséről, a munkaköri feladatokról és tevékenységi körökről, valamint a közjegyzőkkel szemben támasztott követelményekről.

²³ WOSCHNACK 2012, 28-29 p.

2. A személyiség szerepe a pályák alakulásában

Második fejezetünk bevezető részében a pályafejlődés néhány személyiség-lélektani kérdését érintjük, elméleti és módszertani szempontból egyaránt. Ezt követően a személyiség pszichológiai fogalmát, az alapvető személyiségelméleteket, valamint a személyiség mérésére használt eljárásokat mutatjuk be. A fentiek alapján – célkitűzésünknek megfelelően – megfogalmazzuk a kutatásunk hipotéziseit és feladatait, továbbá ismertetjük az alkalmazott vizsgálati módszereinket.

2.1. A pályafejlődés személyiség-lélektani megközelítése

A pályafejlődés elméletével, módszertanával és gyakorlatával foglalkozó külföldi (Super, Holland, Crites, Herr-Cramer) és hazai (Csirszka, Rókusfalvy, Ritoók, Zakar) szakemberek egybehangzóan képviselik, hogy az életút-szemléletű pályafejlődés fundamentumát a személyiségben rejlő potenciák alkotják.

2.1.2. A pályafejlődés elméleti kérdései

A pályafejlődés vizsgálata során a kutatók arra keresik a választ, hogy az emberek a változó világhoz való alkalmazkodásuk folyamatában milyen külső és belső feltételeket vesznek számba.

Az előző évszázad közepén Super vetette fel elsőként, hogy valamennyi életszakaszunkban döntéseket hozunk pályaalakulásunkkal kapcsolatban. A döntésekhez pedig mindig hiteles információra van szükség, amelynek elérése az egyén aktivitását feltételezi. Super szerint „az exploráció mellett a fejlődési feladatok mindegyike megjelenik valamennyi életkori szakaszban, csak az arányban van különbség az egyes életszakaszokon belül”²⁴

Ugyancsak Super tette nyilvánvalóvá, hogy „a pályafejlődés és a személyiségfejlődés között szoros kapcsolat áll fenn”²⁵, amelynek alapján a kutatók sora számos további lényeges gondolatot fogalmazott meg. A pályafejlődés személyiségi összetevőinek feltárására különböző vizsgálati módszereket dolgoztak ki (Crites, Osipow), amelyek felhasználásával

²⁴ Ritoók M. 2008. 11. p.

²⁵ Ritoók M. 2008. 12. p.

sokféle empirikus kutatást indítottak el. Ezek a vizsgálati eredmények fontos iránymutatást adnak az egyes pályákra való felkészítés/felkészülés, a pályatevékenységek gyakorlása, netán a pályakorrekciók tekintetében az érintettek és a szakemberek részére egyaránt.

2.1.2. A pályafejlődés személyiségi háttérének vizsgálata

A pályalélektan klasszikus elméletei között Holland nevével fémjelzett tipológiai irány az, amely módszertanában is a személyiség komplex vizsgálatát először tette lehetővé. Holland elméleti felfogása alapján az un. pályaválasztási magatartás megragadására tett kísérletet. Teóriája alapvetően differenciálpszichológiai indíttatású, és egyben átfogó személyiség-koncepciót követ. Rendszerét Zakar nyomán mutatjuk be.²⁶

Holland szerint mindenki hatféle személyiségtípus egyikébe sorolható, amely akkor igazán hatékony, ha egyben a környezet azonos típusával is összehangoltan találkozódik.

A *realista* típusba tartozók az un. aktívak közül kerülnek ki, és elsősorban hagyományos értékrenddel rendelkeznek. A pályairányulásuk többféle lehet, körükben gyakoribb a gazdasági és a technikai irány.

Az *intellektuális* orientáció a feladatok megoldását jelzi leginkább. Ebbe a csoportba tartozók az adódó feladatokat elsősorban elméleti síkon kívánják megoldani, és ők különös tekintettel az összefüggések feltárására koncentrálnak. Ide kapcsolódnak a természettudományos pályák, azon belül is első helyen a matematikusok.

A *szociális* típusú emberek döntően a személyközi kapcsolatok felé irányulnak, az ilyen jellegű feladatokat természetesen szívesen vállalják is. Ők előszeretettel ismerkednek, mivel a kapcsolatteremtő képességük rendszerint jó, verbálisan általában jól kifejezik magukat. Az érzelmi szintjük többnyire magas, de az intellektuális feladatok megoldását kerülik, helyette szociális aktivitást mutatnak és valósítanak meg. Ide sorolható többek között a pedagógus, a szociális munkás, a gyógypedagógus, továbbá a pszichológus is.

A *konvencionális* típusba tartozók általában vállalják a beosztott szerepeket (manuális és verbális síkon egyaránt). Ők többnyire konformisták, de esetenként igen aktív szociális tevékenységet is folytathatnak. Fontos még számukra a hatalmi pozíció másokkal való érzetése.

²⁶ ZAKAR 1988, 34-39. p.

A *vállalkozó* típusúak jó szóbeli kifejezőkészséggel szívesen eladnak valamit másoknak, szeretnek versenyezni. Verbálisan nagy hatást képesek elérni, gyakran akár túlzott mértékben is. A preferált pályáik: menedzser, kereskedő, ügynök, vendéglátós.

A *művészeti* típusúak egyfelől intellektuális beállítódást mutatnak, mégpedig erőteljes önkifejező készségekkel és képességekkel, művészek esetében az adott művészeti ágazathoz való erős elköteleződéssel. Szeretik a kihívásokat, az újszerűségeket, amelynek színvonalas megvalósításáért (átmenetileg vagy tartósan) különös mértékű és intenzitású erőfeszítésre is képesek.

Holland – az elméletének megfelelően – diagnosztikai rendszerében ugyancsak hat alaptípust különböztet meg. Ezt azzal indokolta, hogy egy-egy pályacsoportban tevékenykedők jórészt hasonló személyiségi kvalitásokkal rendelkeznek, így folyamatosan keresik egymás társaságát, szívesen együttműködnek a csoportjukon belül lévőkkel. Tehát „amikor egy pályaválasztási döntés kialakul, akkor nemcsak a személyiségtípusnak megfelelő pályát, hanem megfelelő szakmai környezetet is választ az egyén”.²⁷

2.2. A személyiség pszichológiai kérdései

Külső megfigyelőként is igen nyilvánvaló az a megállapítás, hogy az emberek személyisége és viselkedése nemcsak egyedi, hanem egyben rendkívül összetett is. Ezeket végtelen számú és eltérő súlyú tényező – pontosabban a tényezők bonyolult egymásra hatása – határozza meg.

Ha csak ebből az alapvető megállapításból indulunk ki, könnyen belátható és elfogadható, hogy a személyiség definiálása általában csak tág keretek között, elnagyoltan lehetséges. A bonyolultságból adódóan a személyiség elméleti leírására tett kísérletek különböző fajta megközelítéseket eredményeztek. Ebben a részben kísérletet teszünk – választott témánkhoz kapcsolódóan – áttekinteni és összefoglalni a különböző elgondolásokat: a személyiség fogalmát, a személyiség különböző elméleteit, valamint a személyiség mérési módszereit illetően.

2.2.1. A személyiség fogalma

A személyiség egy lehetséges, általános meghatározása Carver és Scheier (1998) szerzőpárostól – akik Gordon W. Allport klasszikusnak számító definícióját vették alapul – a

²⁷ ZAKAR 1988, 38. p.

következő: "A személyiség – a személyen belüli – pszichofizikai rendszerek olyan dinamikus szerveződése, amely az egyén jellegzetes viselkedés-, gondolat- és érzésmintáit hozza létre."²⁸

E meghatározás szerint szoros összefüggés figyelhető meg a testi működés és a személyiség rendszerszerű struktúrái, dinamikus folyamatai között, s így a személyiség megnyilvánulása a viselkedés és gondolkodás jellegzetes egyediségében érhető tetten.

Egy másik – a dolgozatunk fókuszában álló, a személyiségvonások szerepét hangsúlyozó vonáselméleti megközelítés alapfeltevéseit jól tükröző – definíció szerint a személyiség nem más, mint "az egyénnek azok a viszonylag tartós és stabil sajátosságai, amelyek megkülönböztetik őt más emberektől, s egyben a jövőbeli viselkedésre vonatkozó előrejelzéseink alapjául szolgálhatnak."²⁹

Általános érvényűen az alábbi megállapításokat fogalmazhatjuk meg a különböző szemléletű teoretikusok által adott személyiség-meghatározásokkal kapcsolatban:

- A személyiség egy szerveződés (és nem csupán az elemek halmaza), aktív folyamat, a fizikai testhez kötődik, ok- és okozati tényező (azaz segíti meghatározni, hogy az egyén hogyan viszonyul a világhoz), mintázatokban mutatkozik meg, és a mindennapi gyakorlatban sokféleképpen jelenik meg (gondolatokban, érzésekben, viselkedésben).

- A személyiség-megközelítések két alaptípusa határolható el egymástól. Az idiografikus perspektíva a személyiség egyediségét hangsúlyozza, így a személyiséget, mint teljesen egyedileg létrejött és szervezett individuumot határozza meg. E felfogás szerint két személyt nem jellemezhetnek ugyanazok a tulajdonságok, így ezek mentén nem is hasonlíthatóak össze egymással. A nomotetikus vagy kvalitatív felfogás szerint a személyiség, mint konstrukció mérhető, és ezért egyes jellemzők – mint például a személyiségvonások – mentén a személyek egymással összehasonlíthatóak.³⁰ Felszínesen szemlélve e két megközelítés ellentétesnek tűnhet, ugyanakkor a valóságban kiegészítik egymást.

2.2.2. Személyiségelméletek

A személyiségelméleteket osztályozhatjuk aszerint, hogy mennyire átfogóak, vagyis hogy milyen mértékben kísérlük meg az emberi viselkedés mozgatórugóinak feltárását, értelmezését és előrejelzését. Ennek alapján megkülönböztethetjük egymástól az ún. tág és a szűk

²⁸ CARVER, S.C. – SCHEIER M.F. 1998. *Személyiségpszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest. 25-26 p.

²⁹ PECK, D. – WHITLOW, D. 1983. *Személyiségelméletek*. Gondolat Könyvkiadó, Budapest. 7-22 p.

³⁰ OLÁH, A. – GYÖNGYÖSINÉ KISS, E. 2007. *A személyiség fogalma és vizsgálati módszerei: mérés, kutatás, elmélet*. In: OLÁH, A. – GYÖNGYÖSINÉ KISS, E. (szerk.) 2007. *Vázlatok a személyiségről*. Új Mandátum Kiadó, Budapest. 11-13. p.

tartományú elméleteket. Utóbbiak csak speciálisabb, körülhatároltabb tartalmi köröket próbálnak meg felölelni a viselkedés egy szűkebb szeletére koncentrálnak, míg előbbiek megkísérlik a viselkedés egészét teljességében elemezni, értelmezni és előre jelezni.³¹ E két elméleti típus között nem lehet éles határvonalat húzni, a különbség köztük általában csak mennyiségi és nem minőségi. A továbbiakban elsősorban a tág tartományú elméletekre irányítjuk a figyelmünket.

A személyiség működésére és struktúrájára vonatkozóan több nagy hatású elmélet is született az előző évszázad folyamán. Egyes teoretikusok vonakodnak használni a „személyiség elmélete” kifejezést, pontosabbnak ítélik meg azt a kijelentést, hogy számos különféle elmélet létezik, amelyeknek a fő érdeklődési területe a személyiség tárgykörébe tartozik. Szerintük nincs olyan személyiségelmélet, amely az emberi viselkedés valamennyi oldalát átölelné.³²

A személyiség humángenetikai és evolúciós pszichológiai, biológiai megközelítése főképp az egyéni különbségek genetikai alapjait, illetve az emberi viselkedés veleszületett késztetéseit vizsgálja.

A mélylélektani irányzatok vagy másképpen pszichodinamikus teóriák képviselői (Freud, Adler, Jung és követőik) szerint a tudattalan mellett szerephez jut a személy önmagával kapcsolatos tudatos viszonyulásainak és önreprezentációinak szerveződése is.

A fenomenológia filozófiai módszert alkalmazó irányzat: a személy szubjektív tapasztalását állítja a középpontba, amelyek mentén mindenki egyénileg tapasztalja és értelmezi környezetét, és ez által formálódik az egyén egyedisége.

A személyiség önszabályozás-szemponthú elmélete viszonylag új keletű megközelítés, központi fogalma az én-tudatosság, melynek két aspektusa a személyes és a társas oldal. Előbbi szintjén belső iránytűnk alapján, utóbbi esetében a szociális tükör szerint tájékozódunk, és annak alapján alakítjuk reakcióinkat.³³

A felvázolt néhány irányzaton és elméleten túl természetesen számos további elképzelés is megkísérelte a személyiség és az emberi viselkedés minél pontosabb leírását. Annyi bizonyos, hogy ezek a megközelítések jelentősen hozzájárultak a személyiség-lélektan kialakulásához, és állításaik még ma is többnyire megállják a helyüket. Mai formájukban nem mutatkoznak közöttük éles határok, így egyre több lehetőség nyílik az elméleti integrációkra.

³¹ HALL, C.S. – LINDZEY, G. 1957. *Theories of Personality*. Wiley, New York. 14-18, 263. p.

³² PECK – WHITLOW 1983, 142. p.

³³ OLÁH – GYÖNGYÖSINÉ 2007, 13-21. p.

E tekintetben a legjelentősebb a vonáselméleti megközelítés, amelynek követői az alapvető tulajdonságokat, a személyiségjellemzőket csoportokba, kategóriákba igyekeznek besorolni. Ugyanakkor a felsoroltak nem vagylagos kategóriák, hanem az egyes tulajdonság-csoportokat folytonos dimenzióként vagy faktorként írják le. Így az emberek ugyanazon személyiségjellemzőik mértékében – és nem minőségében – különböznek egymástól, tehát a személyiségvonások ún. „dimenziók szerinti” felfogása tükröződik vissza elméleteikben. Minden személyiség azonos vonásokból épül fel (amelyek a viselkedést határozzák meg), a személyek egyediségét viszont a vonások fejlettsége determinálja.

A vonáselméleti megközelítés alaptételei Mirnics nyomán³⁴ a következőkben foglalhatók össze:

- Következetes eltéréseket feltételez az emberek viselkedésében, amelyek viszonylag stabilan megnyilvánulnak különböző helyzetekben (relatív konzisztencia).

- A személyiség hierarchikusan szervezett, minden rétegszintje feltárható különböző módszerekkel, tehát mérhető. A személyiség konstruktumában fellelhető (alapvető) személyiségfaktorok – dimenziók, skálák – száma nem állapítható meg pontosan. Különböző kutatók elméleteikben eltérő számú és súlyú faktorok mellett érvelnek, azonban a legtöbben egyetértenek a vonások hierarchikus rendszerének elgondolásával, pontosabban azzal, hogy az általánosabb személyiségjegyek alárendelt, szűkebb vonásokból állnak össze.

- Ezek az elméletek biológiai és genetikai szemléletűek, így a környezetnek is kisebb szerepet tulajdonítanak. Ennek példája az általuk is vallott abnormalitás kontinuum felfogása, amely szerint a dimenzióértékek vonatkozásában az extrém személyek valamilyen szempontból patológiásak, ugyanakkor az átlagosnak tekinthető egyének értékei nem járnak beilleszkedési nehézséggel.

Vonáselméleti alapokon nyugvó személyiségelméletre példa még Guilford modellje is, amelyben a személyiség hét összetevőből áll (temperamentum, készségek, alkat, fiziológia, szükségletek, érdeklődés és beállítódás). Ezt az elképzelést vonáselméleti megközelítésként tartják számon annak ellenére, hogy maga a vonás nem kap benne kiemelt szerepet. Guilford elsősorban azt állítja a középpontba, hogy az embereknél általában felfedezhető tulajdonságok megtalálhatóak-e az aktuálisan vizsgált egyén esetében, és azok az átlagos értékekhez képest milyen erősségűek. Így ez a kiragadott modell – számos más vonáselmélettel összhangban – a fentiekben említett nomotetikus személyiség-megközelítések sorába illeszkedik, amely „az általános érvényű jellemzőkből kiindulva jut el az egyediséghez”.³⁵

³⁴ MIRNICS, ZS. 2006. *A személyiség építőkövei*. Bölcsész Konzorcium, Budapest. 11-13, 31- 38. p.

³⁵ OLÁH, A. 2006. *Pszichológiai alapismeretek*. Bölcsész Konzorcium, Budapest. 487-492. p.

2.2.3. A személyiség mérése

A személyiségkutatók az emberi viselkedés különböző aspektusait választják ki vizsgálódásuk (megfigyeléseik) fókuszába, és ehhez különböző eszközöket vesznek igénybe. Azt, hogy a viselkedés (személyiség) mely oldalait választják ki, és azok vizsgálatához milyen technikákat alkalmaznak, általában rejtett előfeltevéseik határozzák meg arról, hogy mit is gondolnak az emberi személyiségről és viselkedésről. Ez érthető, hiszen az elmülethez kapcsolódóan dolgozhatók ki és alkalmazhatók a különböző eljárások.³⁶

Alapvető különbséget a személyiségpszichológia módszertani eszköztárában úgy tehetünk, hogy az adott módszer az egyéni különbségek feltárására szolgál, vagy a személyiség működési sajátosságainak tanulmányozását teszi lehetővé. A személyiség tanulmányozását szolgáló eljárások és adatgyűjtési módok klasszikus rendszere a következő:

- Kísérleti módszer és a viselkedés közvetlen megfigyelése
- Esettanulmány (személyes történetek, életút-adatok)
- Korrelációs módszerek: önbeszámolók, mint interjúk, kérdőívek, személyiségtesztek.

A korrelációs eljárás az „egyéni különbségek mérésében jól hasznosítható, így a személyiségtesztek alapvető eljárása”.³⁷

A pszichológiai kérdőívek és tesztek olyan standardizált eljárások, amelyek a teljes viselkedésrepertoár egyes jellemzőit egy adott pillanatban vizsgálják, azok mintavételeinek tekinthetők. Az így elért eredményeket pontosan meghatározott kiértékeléssel mennyiségi jellemzőkké alakítjuk a rendelkezésre álló normák alapján – amely egyben pontozást és osztályozást is lehetővé tesz – a személy általános reakcióira és személyiség-jellemzőire következtethetünk.³⁸

A személyiség mérése tehát történhet többek között ún. személyiség-leltárakkal, mint a jelen kutatásban is alkalmazott CPI. Ezek általában nem közvetlenül a mérni kívánt személyiségvonásokra kérdeznak rá, hanem abból próbálnak a faktorokra következtetni, hogy a személyek milyen módon viselkednének bizonyos helyzetekben. Az egyes tételek egy-egy bizonyos személyiségfaktorra vonatkoznak, és az összetartozó tételek összesített értéke adja meg az egyén pontszámát az adott vonás skáláján.³⁹ A diszpozicionális perspektíva módszertani terméke a személyiségprofil, amely az egyéniség hordozója, illetve mutatója.

³⁶ PECK – WHITLOW 1983, 7- p.

³⁷ OLÁH – GYÖNGYÖSINÉ 2007, 24-24. p.

³⁸ OLÁH – GYÖNGYÖSINÉ 2007, 27-35. p.

³⁹ ATKINSON, R. C. – HILGARD, E. 2005. *Pszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest. 479-486 p.

Olyan vonáskombinációkat tükröző mérési eredmény, amely egyszerre mutatja az egyének közötti különbségeket és az individuum egyediségét.

Az elmúlt század közepétől kezdve egyre több önjellemzésen alapuló strukturált személyiség-kérdőívet dolgoztak ki. Ezek egzakt pontozási rendszere – a pszichometriai kritériumoknak megfeleltethető – kvantitatív adatokat eredményeztek, ezért is nevezik ezt a módszert objektív tesztelésnek. A tesztfejlesztők általában három nagy stratégiát követnek, amelyek a legtöbb esetben csak a kiindulási stratégiát jelölik a hosszan tartó és bonyolult fejlesztés során. Így megkülönböztethetjük az elméleti alapokon nyugvó személyiség-kérdőíveket, továbbá a faktorelemzésen nyugvó személyiség-kérdőíveket, valamint az ún. kritériumalapú személyiség-kérdőíveket. Ez utóbbinál egy tételt akkor tekintettek jól működőnek, ha az megfelelően diszkriminált a kritérium és a kontrollcsoport között. Egyébként az általunk alkalmazott Kaliforniai Pszichológiai Kérdőív szintén ide tartozik, amely dimenzionális szerkezetében jól összhangba hozható még más – pl. a Big Five – teóriával is⁴⁰

Az eredetileg 480 tételes és 18 alapskálát tartalmazó Kaliforniai Pszichológiai Kérdőívet (rövidítve CPI) Harrison Gough 1957-ben jelentette meg. Magyarországon 1973 óta alkalmazzák, adaptálását Oláh Attila vezetésével végezték el.⁴¹ Magyar standardja és skáláinak érvényesség vizsgálata 1980-ban készült el, amelynek alapján a megbízhatósági és érvényességi mutatói jónak mondhatók. A pszichometriai ellenőrző vizsgálatok eredményeképpen kialakítottak egy rövidített – 300 tételt és 3 új skálát tartalmazó – verziót, amely gyakorlati szempontból sokkal jobban alkalmazható az eredeti változathoz képest.

A CPI elsősorban a normál – egészséges, érett – személyiség alapidimenzióinak feltárására, hétköznapi társas viselkedésének jellemzésére szerkesztett mérési eszköz. Elméleti alapját két modell, a vonás- (trait) elmélet és a mérési modell adják. Előbbi szerint a személyiség olyan konzisztens tulajdonságokkal rendelkezik, amelyek irányítják, befolyásolják a viselkedés és alkalmazkodás egyéni formáit. Feltételezik továbbá, hogy minden személyiség egyező dimenziók mentén szerveződik, az emberek személyisége közötti különbség a dimenzionális eltérésekből következik. A mérési modell pedig azzal a feltevessel él, hogy adott személyiségvonást nézve minden ember egy hiteles értékkel leírható az adott személyiségvonásnak megfelelő kvantifikálható dimenzión. Az adott vonás fejlettsége pedig

⁴⁰ RÓZSA, S. – NAGYBÁNYAI NAGY, O. – OLÁH, A. (szerk.) 2006. *A pszichológiai mérés alapjai*. 223-248. p.

⁴¹ OLÁH, A. 1985. *A Kaliforniai Pszichológiai Kérdőív [Californiai Psychological Inventory - CPI] tesztkönyve*. Munkaügyi Kutatóintézet, Budapest. 7-11 p.

lineáris viszonyban áll az adott vonást jellemző viselkedés intenzitásával, gyakoriságával és állandóságával.

Az S-CPI változat 21 skálát tartalmaz, közülük mindegyik az interperszonális viselkedés egy-egy vetületét öleli fel. A teszt így képes egy átfogó képet adni a személy interperszonális viselkedéséről és a társas alkalmazkodás emocionális, teljesítmény-motivációs, intellektuális és morális háttéréről. A 21 skála 4 osztályba csoportosítható Oláh⁴² nyomán:

I. Skála-csoport: az interperszonális hatékonyság, kiegyensúlyozottság, szociális ügyesség és önbizalom mutatói, nevezetesen a dominancia (Do), státusz elérésére való képesség (Cs), szociabilitás (Sy), szociális fellépés (Sp), önelfogadás (Sa), jó közérzet (Wb), szorongás (An).

II. Skála-csoport: szocializáltság, szociális érettség, felelősségérzet és a személyiség értékrendszerének a mutatói, így a felelősségtudat (megbízhatóság) (Re), szocializáltság (So), önkontroll (Sc), tolerancia (To), énerő (Es), jó benyomás keltése (Gi), közösségiség (Cm).

III. Skála-csoport: a teljesítmény motivációs háttérének és az intellektuális hatékonyságnak a mutatói, amelyek a teljesítmény elérése konformizmus útján (Ac), teljesítmény elérés függetlenség útján (Ai), intellektuális hatékonyság (Ie).

IV. Skála-csoport: az érdeklődés irányultságának és az intellektus jellemzőinek mutatói, részletezve a pszichológiai érzék (Py), empátia (Em), flexibilitás (Fx), nőiesség (Fe).

A CPI az egészséges személyiség leírását olyan alapidimenziók mentén kísérelte meg, amelyek a gyakorlatban könnyen érthető és jól alkalmazható fogalmakat jelentettek (ezeket Gough népnyelvi fogalmaknak nevezte el). Ugyanis az emberek olyan leíró kategóriákat alkalmaznak interakcióikban, amelyek történetileg és kulturálisan is univerzálisak. A hétköznapi jelzők közül Gough által önkényesen legfontosabbnak vélt 18 (illetve a magyar rövidített változat szerint 21) kategória képezi a CPI alapskáláit. Ezek a dimenziók időtállóságuk és univerzalitásuk folytán valószínűleg a személyiségnek lényegi vonásait jelenítik meg. Meg kell jegyezni, hogy a CPI nem kapcsolódik közvetlenül egy személyiség-teóriához sem, a vonáselmélet és a mérési modell mellett alapelve mégis hasonló személyiség-taxonómiai megközelítéssel, valamint a lexikai hipotézissel is. Az előbbi szerint a személyek közötti egyéni különbségek rendszerezése hierarchikus, utóbbi értelmezésében legfontosabb személyiségjellemzők beágyazódtak a nyelvbe, mint a viselkedés jellegzetességeinek leírására használt kifejezések. Ezeket tekintették az egyszerű, stabil, nem

⁴² OLÁH, A. 1984. *A Californiai Psychological Inventory (CPI) rövidített változatának ismertetése*. Országos Pedagógiai Intézet, Budapest. 16-17. p.

értékelő tulajdonságok halmazának, amelyet számos további vonáselméleti-faktoranalitikus vizsgálat felhasznált.⁴³

2.3. A személyiségi tényezők vizsgálata a pályatevékenységgel összefüggésben

A közjegyzők személyiségi tényezőinek vizsgálatát pályatevékenységükkel összefüggésben – a témakör elméleti áttekintését követően – hipotéziseink megfogalmazásával kezdjük, amelynek alapján meghatározzuk a kutatási feladatainkat, majd ismertetjük a vizsgálati módszereinket.

2.3.1. Hipotézisek

Hipotéziseinket a pályalélektan és a személyiség-pszichológia (elsősorban a vonáselmélet) választott témánkra vonatkozó elméleti és gyakorlati eredményeinek figyelembe vételével alakítottuk ki, amelyek a következők:

1. A *közjegyzők*, a *közjegyző-helyettesek*, a *közjegyzőjelöltek* és a *közjegyzői pálya* iránt *érdeklődő joghallgatók* eltérő személyiségi háttérrel rendelkeznek, amely a szociológiai mutatókon túl az egyes pályatevékenységi körök viszonylatában is számottevő.
2. A joghallgatók ismeretei a közjegyzői tevékenységről és a közjegyzőkkel szemben támasztott követelményekről mozaikszerűek és kevésbé strukturáltak.
3. Az azonos tevékenységet választók/elutasítók körében hasonló személyiségprofilok mutathatók ki.

2.3.2. Kutatási feladatok

A hipotéziseink bizonyítása érdekében többféle feladatot határoztunk meg kutatásaink során, amelyek a következők:

- Első lépésként áttekintettük és elemeztük az adott témakörre vonatkozó jogi, továbbá pályalélektani és személyiség-pszichológiai szakirodalom bizonyos területeit (lásd I. és II. fejezet).
- Másodszor empirikus felméréseket végeztünk a közjegyzői pálya-hierarchia egyes fokozataiba tartozók körében a pályatevékenység megítélése, illetve a személyiségi jegyek

⁴³ RÓZSA – NAGYBÁNYAI NAGY – OLÁH 2006, 223-248. p.

fokozataiba tartozók körében a pályatevékenység megítélése, illetve a személyiségi jegyek feltárása érdekében.

- Harmadikként törekedtünk a kapott vizsgálati eredmények komplex feldolgozására és elemzésére, amelynek alapján javaslatokat fogalmaztunk meg a közjegyzőség szakmai és pszichikus követelményeinek átfogó és sikeres teljesítéséhez szükséges feladatok összegzésére.

2.3.3. Vizsgálati módszerek

Munkánk során különböző vizsgálati módszereket alkalmaztunk a vállalt feladatok teljesítése érdekében. Ezek a következők:

- *Elemeztük a rendelkezésre álló dokumentumokat*, és áttekintettük a témakörre vonatkozó jogszabályokat.

- *Kérdőívet állítottunk össze* a közjegyzők pályatevékenységének mérésére egyéni megítélés alapján. Ennek két változata készült el, az egyik a pályán dolgozók számára, a másik a közjegyzői pálya iránt érdeklődő joghallgatók részére (1. sz. melléklet).

- *Megfogalmaztuk a CPI teszt kitöltéséhez szükséges útmutatást*, továbbá előkészítettük az elektronikus kitöltés változatát. A kérdőív és a teszt vizsgálati felületét zárt levelezési rendszeren keresztül érhatték el a vizsgálati személyek. A kutatásban való részvételre tehát elektronikus úton az alábbi internetcímen⁴⁴ létrehozott online kitöltő-felület elérésével nyílt lehetőség, amely az önkéntességen alapult és egyben az anonimitást is biztosította. A joghallgatók számára a külön változatot⁴⁵ állítottuk össze.

- Valamennyi csoportból több személlyel folytattunk még *egyéni és csoportos beszélgetéseket* a kapott eredmények értelmezése és pontosítása érdekében, illetve igény szerint egyéni visszajelzéseket is nyújtottunk.

*

A személyiség szerepének tanulmányozása a pályák alakulásában feltételezi a pszichológiai (pályalélektani és személyiség-pszichológiai) tájékozódást, nevezetesen a pályafejlődés elméleti és módszertani kérdéseinek áttekintését. Választott kutatási témánk szempontjából különösen fontos bepillantást tenni a személyiség fogalmába, a különböző személyiségelméletekbe, valamint a személyiség mérésének témakörébe.

⁴⁴ <http://www.surveymzmo.com/s3/1795131/K-zjegyz-k-p-lyatev-kenys-g-s-szem-lyis-g-vizsg-lata>

⁴⁵ <http://www.surveymzmo.com/s3/1834549/A-k-zjegyz-k-szem-lyis-gi-h-ttere-p-lyatev-kenys-g-k-t-kr-ben-SZTE-JTK>

3. A közjegyzők személyiségi tényezőinek elemzése pályatevékenységük alapján

Dolgozatunk harmadik fejezetében először áttekintjük a közjegyzők értékelését saját pályatevékenységükről, majd bemutatjuk a közjegyzők személyiségi tulajdonságait, valamint elemezzük a személyiségi jellemzők és az egyes pályatevékenységi mutatók közötti összefüggéseket. A vizsgálatban szereplők (N = 103) két fő egységre oszthatók, nevezetesen a közjegyzői tevékenységet folytatók csoportjára (amely tovább bontható, mivel ide tartoznak a közjegyzők, a közjegyző-helyettesek és a közjegyzőjelöltek is, N = 60), a minta másik részét pedig azok a joghallgatók (N = 43) alkotják, akik érdeklődést mutatnak a közjegyzői pálya iránt. Ezen túlmenően a vizsgált mintánk értelmezhető nemenként, életkoronként és a közjegyzői illetékesség székhelye szerint, valamint az egyes kategóriákon belül képeztünk még további egységeket is.

3.1. A közjegyzők véleménye pályatevékenységükről

A közjegyzők munkájuk során a jogszabályokban meghatározott tevékenységi köröket látnak el. Az egyes feladatok különböző mértékben fordulnak elő a közjegyzői munka folyamatában. Az ugyancsak nyilvánvaló, hogy az egyes tevékenységi formák eltérő preferenciában részesülnek. Ezért megkérdeztük a leginkább és a legkevésbé szívesen végzett feladataikról a gyakorlatban dolgozókat, illetve e viszonylatban a joghallgatók anticipált véleményét is.

3.1.1. A pályatevékenységi területek megoszlása

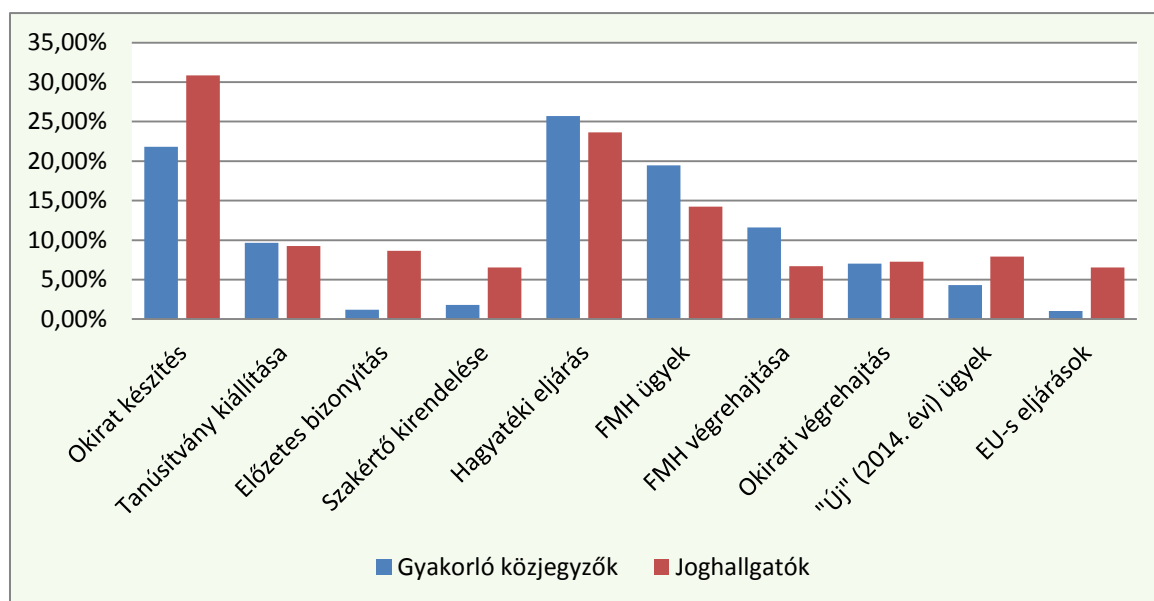
Az 1. sz. táblázat összegezetten prezentálja a gyakorlatban dolgozó közjegyzők megítélését, illetve a joghallgatók elképzelését arról, hogy a meghatározott munkafeladatok milyen arányban oszlanak meg a mindennapi közjegyzői tevékenységben. A 2. sz. táblázatban szerepel a gyakorló közjegyzők (a közjegyzők, a közjegyző-helyettesek és a közjegyzőjelöltek) összesített véleménye az általuk végzett tevékenységek megoszlásáról, továbbá a 3. sz. táblázatban a joghallgatók megítélése ugyanezen munkakörök eloszlásáról.

Az alábbi diagramon is jól látható, hogy a mintában szereplők megítélése alapján három tevékenység a leggyakoribb a közjegyzői munka végzése során. Ezek szerint a „közjegyzői okirat készítése”, illetve a „hagyatéki eljárás” alkotja általában a közjegyzők munkájának mintegy fele részét, továbbá jelentős hányadban szerepel még a „fizetési meghagyásos ügyek elrendelésére” vonatkozó eljárás. Ez utóbbi „végrehajtása”, valamint a

„záradéki tanúsítvány kiállítása”, mint eljárástípusok szerepelnek 9,4% érték feletti hányadban, a többi eljárástípus már mind 7,5 % alatti hányaddal fordul elő a felsorolásban.

A diagramon az oszlopok a közjegyzői és hallgatói csoport véleményét szemléltetik. Megjegyezzük, hogy a felsorolásból kimaradt az általunk *"egyébnek"* elnevezett kategória, ugyanis a közjegyzőknek lehetősége nyílt a kérdőívben megnevezni még kettő *"egyéb"*, általunk fel nem sorolt eljárást/ügytípust is. Ezek csupán kis hányadban (1,93 %-ban) fordultak elő, és itt olyan eljárástípusokat neveztek meg a közjegyzők, mint az *„értékpapír és okirat semmissé nyilvánítása”, „ténytanúsítás jegyzőkönyvben (tanúsítvány)”*, illetve *"az ügyfelek általános tájékoztatása"*.

1. sz. ábra: A közjegyzők és a joghallgatók véleménye a közjegyzői tevékenységi körök eloszlásáról

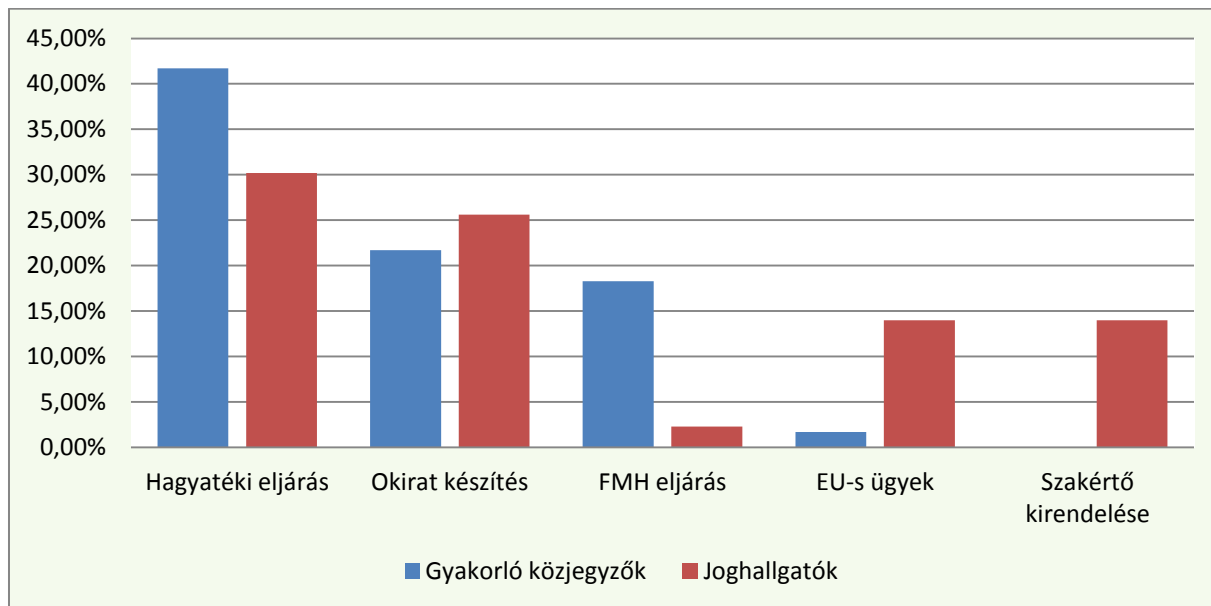
Az 1. sz. ábra oszlop-diagrammjai alapján is szembetűnő, hogy a hallgatók túlbecsülték a „közjegyzői okirat-szerkesztés” mennyiségét (mintegy 9%-os eltéréssel), a „közjegyző előtti előzetes bizonyítást” (7% feletti eltéréssel), az „igazságügyi szakértő kirendelését” (4,71 %-os eltéréssel), illetve „az újonnan bevezetett eljárások” és „az EU-val kapcsolatos ügyek” mértékét. A másik oldalról viszont alulbecsülték a „fizetési meghagyásos ügyekkel és végrehajtásukkal” kapcsolatos eljárásokat (5-5%-kal). A többi eljárás jelenlétét kismértékű eltéréssel, ugyanakkor viszonylag a napi gyakorlathoz mérten pontosan képzelték

el. Összességében elmondható, hogy a két csoport átlagai maximum 9 %-os eltérést mutatnak, de a legtöbb esetben mindössze 4-5% körüli ez az érték. A kapott eredményeket nyilván fenntartásokkal kell kezelni, mielőtt túlzott mértékű következtetéseket vonnánk le belőlük. Elsősorban azért, mert jelen esetben előfeltevéssel éltünk azzal kapcsolatban, hogy a közjegyzők a valóságnak megfelelően tudják megítélni a munkájukat alkotó tevékenységek arányait. Éppen ezért a joghallgatók feladata korántsem lehetett egyszerű, mivel mindössze az egyetemi oktatásban szerzett ismereteikre tudtak támaszkodni, és így nem teljesen pontos rálátásuk nyílt még a közjegyzői feladatok részleteire.

3.1.2. Preferált tevékenységek

A teljes minta normalitásának vizsgálatát *Kolmogorov-Smirnov próbával* végeztük, melynek eredménye egyértelműen mutatja, hogy a minta – státusz változóra nézve – nem normális eloszlású ($p < 0,001$).

2. sz. ábra: A közjegyzők és a joghallgatók preferált tevékenységi területei

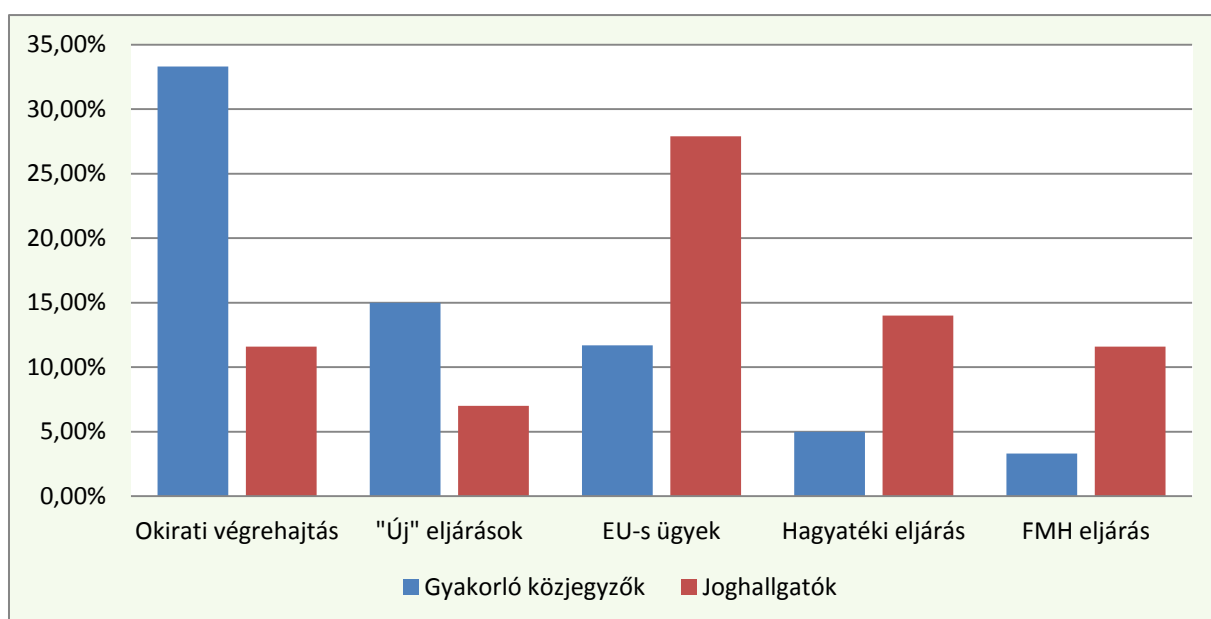
Ennek oka bizonyára az eltérő elemszámú hallgatói és gyakorló közjegyzői csoport közötti különbségre vezethető vissza. Ezért nem meglepő, hogy elsősorban a felülreprezentáltnak tekinthető közjegyzői csoport preferenciái határozták meg a teljes minta kedvelt tevékenységi köreinek sorrendjét. Azt is látnunk kell, hogy több esetben a

joghallgatók nagyban hasonló tevékenységeket preferálnak első és második helyen, mint a gyakorlatban dolgozó közjegyzők. Egyik leginkább szembetűnő különbség a két csoport között a „*fizetési meghagyásos eljárás*” terén mutatkozik, mivel a hallgatók esetében ez nem minősül kedvelt tevékenységnek, helyette ők inkább „*az EU-val kapcsolatos ügyeket*”, illetve „*az igazságügyi szakértő kirendelésének*” eljárását preferálják.

3.1.3. Kevésbé szívesen végzett tevékenységek

Az ide tartozó besorolás már lényegesen nagyobb változatosságot mutat a preferált csoporthoz képest, ugyanakkor itt is a közjegyzői csoport véleménye (a sorrendet nem számítva) a mérvadó a teljes minta eredményeit tekintve.

3. sz. ábra: A közjegyzők és a joghallgatók kevésbé szívesen végzett tevékenységi területei

A hallgatók egy részének értékelése szerint „*az EU-val kapcsolatos ügyek*” és a „*hagyatéki eljárás*” a legkevésbé kedvelt terület, másik részük viszont pontosan ezeket jelölte meg preferenciaként. Így ebből arra lehet következtetni, hogy a hallgatók mintegy fele főként az említett területeket részesíti előnyben, a másik hányaduk pedig éppen ellenkezőleg.

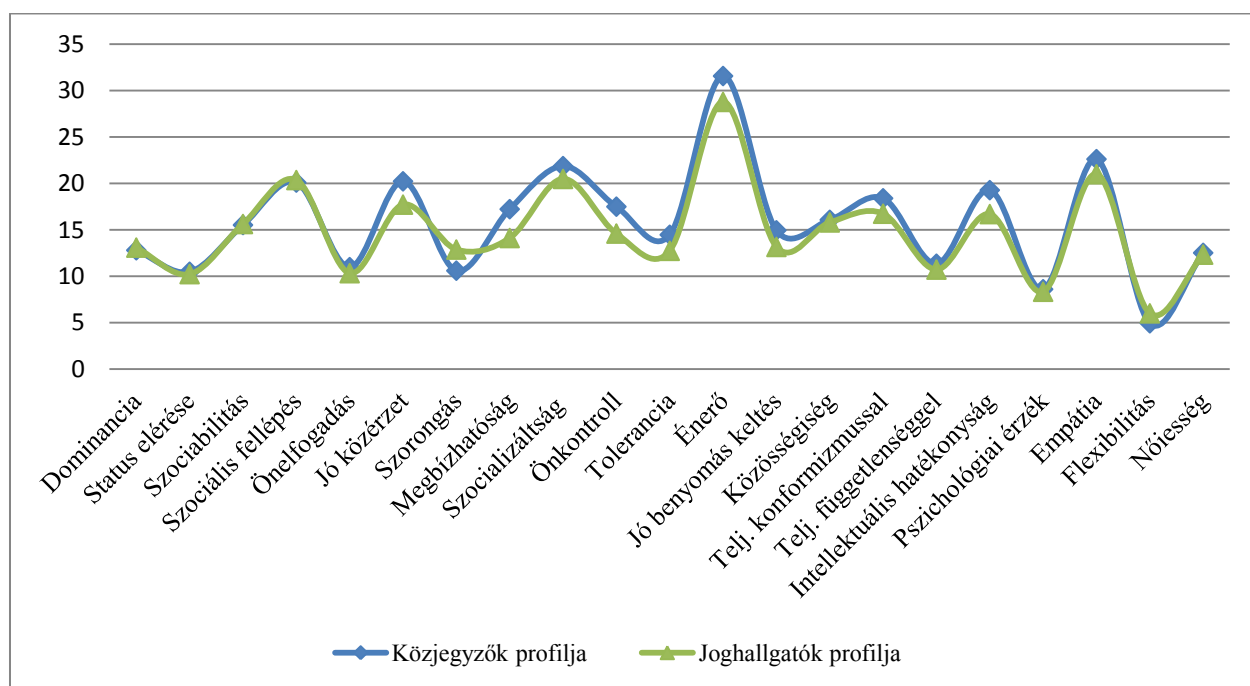
3.2. A közjegyzők személyiségi sajátosságai

Az elvégzett pszichológiai vizsgálat (CPI) nyomán lehetőségünk adódott a mintában szereplők személyiségi jellemzőinek megismerésére. Ennek alapján grafikusan is ábrázoljuk a személyiségprofil alakulását, különös tekintettel az átlagtól eltérő és a domináns értékek bemutatására. Végül néhány példán keresztül utalunk a tevékenységi körök és a főbb személyiségi sajátosságok összefüggéseire.

3.2.1. A minta CPI profilja

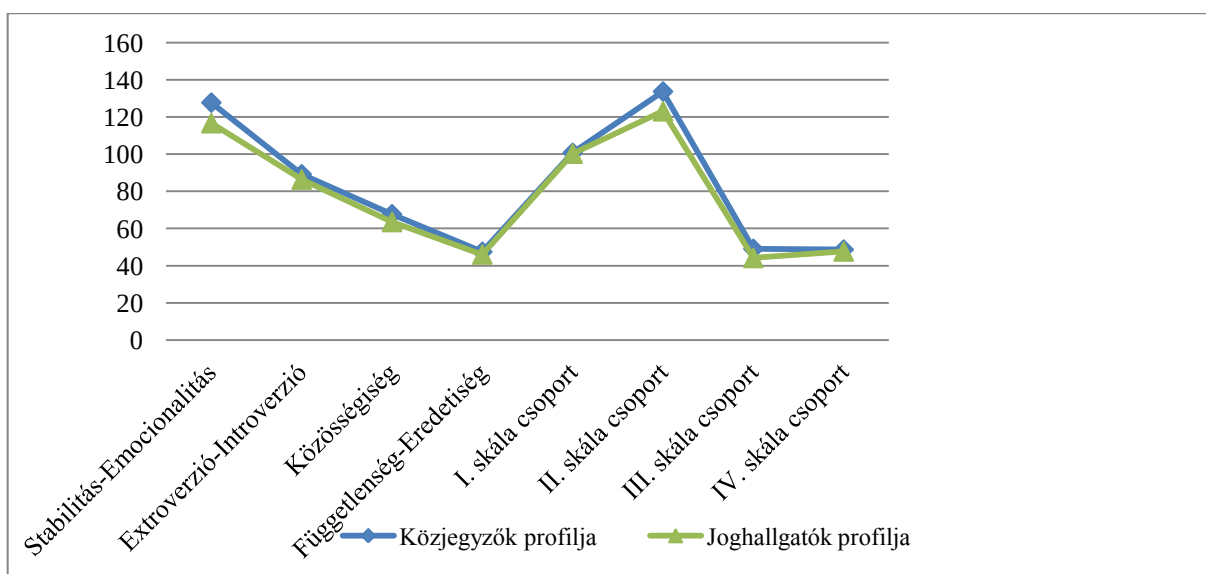
Az alábbi két diagram szemléletesen bemutatja, hogy a S-CPI 21 skáláján, illetve az ezekből képezhető 8 csoportosított skálán (faktoron) több, egymástól eltérő és egyben nagyon közel eső értékeket is.

4. sz. ábra: A közjegyzők és a joghallgatók személyiségprofilja (S-CPI 21)

Ahhoz, hogy azonosíthassuk a statisztikailag is elkülönülő skálákat a közjegyzők, a közjegyző-helyettesek és a közjegyzőjelöltek, illetve a hallgatók eredményei között, a *Kruskal-Wallis nem-parametrikus próbát* végeztünk a mintán (ez egyébként a függő változók nem normális eloszlása miatt vált szükségessé).

5. sz. ábra: Személyiségprofil a 8 csoportosított skála értékei alapján

A próba a négy csoport között nem talált szignifikáns különbséget, nevezetesen nem találtunk szignifikáns eltérést a csoportok átlagai között. Ugyanakkor a gyakorló közjegyzők és a joghallgatók csoportjai között szignifikáns különbséget ($p < 0,05$) észleltünk ugyanezen próbával a fentebb említett 10 rész-skálán és 4 faktoron. A továbbiakban elsősorban ezek összefüggéseit mutatjuk be.

3.2.2. Átlagtól eltérő CPI értékek

Az előzőekben említett 10 rész-skálát és 4 faktort a 10. és a 11. táblázat tartalmazza. E skálák nyerspont-átlagait és szórását figyelembe véve a következőket állapítjuk meg:

A 10. sz. táblázat az egyes csoportokban azon szereplők arányát mutatja százalékosan a csoporthoz viszonyítva, akik a skálán a csoportátlag értékéhez és plusz egy egységnyi szórásértékhez képest magasabb értéket értek el az adott változó vonatkozásában.

A 11. sz. táblázat ennek éppen az ellenkezőjét jelzi, tehát azok arányát, akik az adott skálán az átlaghoz és mínusz egy szórásértékhez képest alacsonyabb pontszámot értek el.

A táblázatokban piros színnel jelöltük a valószínűleg erősebb hatásnagyságot produkáló értékeket a különböző skálákon, míg a valószínűsíthetően ezeknél gyengébb, azaz a tendenciaszerű összefüggéseket zöld színnel közöltük.

3.2.3. Domináns CPI mutatók

Oláh adaptációja⁴⁶ is követi az eredeti teszt dimenzionális szerkezetét, azaz ott ugyancsak 4 különálló dimenzió azonosítható. Az első faktor a *stabilitás-emocionalitás* dimenziót azonosítja a magyar populációban, azonban ezek mellett még jelentős hányadban befolyásolja e dimenziót az *önkontroll* faktora is. A második az *extro-introverzió* dimenziót öleli fel, a harmadik dimenziót *konvencionalitás* (közösségiség), míg a negyediket a *függetlenség-eredetiség* átfogó elnevezésekkel illethetjük a fentieket alkotó rész-skálák tartalma alapján. Ezek közül szignifikáns eltérést a *stabilitás-emocionalitás* és *közösségiség* faktoraiban találtunk a két csoport között.

A teszt faktoranalízise hasonlóan négy különálló (tartalmilag pontosabb és homogénebb) dimenziót azonosított, amelyről a CPI skálák felsorolása során már korábban említést tettünk. Így most csak azt a két dimenziót és az azokat alkotó rész-skálákat soroljuk fel, amelyek mentén különbséget találtunk a közjegyzők és a hallgatók csoportátlagai között.

A II. skálacsoport: a *szocializáltság*, a *szociális érettség*, a *kiegyensúlyozottság*, a *felelősségérzet* és a *személyiség értékrendszerének mutatói*, úgymint a *felelősségtudat*, a *szocializáltság*, az *önkontroll*, a *tolerancia*, az *én-erő*, a *jó benyomás keltése*, a *közösségiség*.

A III. skálacsoport: a *teljesítménymotivációs háttér* és az *intellektuális hatékonyság* mutatói, nevezetesen *teljesítményelérés konformizmus útján*, *teljesítményelérés függetlenség útján* és *intellektuális hatékonyság*.

3.3. A személyiségi jellemzők és a pályatevékenység összefüggései közjegyzők körében

A közjegyzők pályatevékenysége és személyiségi mutatói közötti összefüggések feltárása érdekében a preferált tevékenységi körök és a kevésbé szívesen végzett feladatok mögötti emberi (pszichológiai) tényezők elemzésére irányítjuk a figyelmünket.

3.3.1. CPI értékek a preferált tevékenységek alapján

A gyakorló közjegyzők és joghallgatók által leginkább kedvelt tevékenységek közül a három-három leggyakrabban előfordulót vizsgáltuk meg, amelyek a *hagyatéki eljárás*, a *közjegyzői*

⁴⁶ OLÁH 1984, 69-73. p.

okirat készítése és a fizetési meghagyásos eljárás (ezek után következnek csak az *EU-val kapcsolatos ügyek*, illetve az *igazságügyi szakértő kirendelésének eljárása*). Ezeknek az eljárásoknak a megjelenési gyakorisága alapján (ugyanis mindenki "csak" egy-egy eljárást jelölhetett meg) azokat a skálákat és faktorokat vetettük össze, amelyekben korábban detektáltunk szignifikáns eltéréseket a csoportok között (ugyanis ezek mentén valószínűsíthetőek eltérések és jellemző előfordulások).

Az összehasonlítást un. egy-utas ANOVA-val végeztük el, amelynek a kutatás-módszertani elnevezése „omnibus ANOVA”. Szignifikáns eredményeket ($p < 0,05$) a kedvelt tevékenységi körök és személyiségjellemzők összefüggésében a *jó közérzet*, a *szocializáltság*, az *önkontroll*, az *én-erő*, a *teljesítményelérés konformizmussal*, illetve a négy azonosított faktor vonatkozásában találtunk.

A minta teszten elért átlagaihoz hasonlítottuk azoknak az eredményeit, akiknél preferált tevékenységként a *hagyatéki eljárás*, az *okiratkészítés* és a *fizetési meghagyásos eljárás* szerepelt. Ezek esetében a jelentősebb (két pontértéknél nagyobb) eltérést pirossal jelöltük meg az alábbi felsorolásban.

	K e d v e l i k		
	a hagyatéki tárgyalást	az okirat készítését	az FMH-t
<i>Jó közérzet</i>	19,58	20,25	19,25
<i>Szocializáltság</i>	22,32	22,5	18,92
<i>Önkontroll</i>	17,05	17,58	13,25
<i>Én-erő</i>	31,08	31,29	28,17
<i>Teljesítmény konformizmussal</i>	18,32	18,38	16,25
<i>II. skálacsoport</i>	131,28	136,59	120,45
<i>III. skálacsoport</i>	47,68	48,04	45,25
<i>Közösségiség</i>	67,31	68,32	64,64
<i>Stabilitás-Emocionalitás</i>	125,42	126,83	115,83

A vizsgálati eredmények alapján megállapítható, hogy a hagyatéki eljárást előnyben részesítők az átlaghoz képest a *stabilitás-emocionalitás* faktort alkotó rész-skálákon magasabb pontértékeket értek el. Ennek megfelelően jellemző ebbe a csoportba tartozókra az *érzelmesség* (amely az érzelmek általánosnál magasabb fokú átélését, megfelelő kezelését jelenti), továbbá a *lelki stabilitás* is. Ez egyáltalán nem meglepő eredmény, ugyanis a közjegyzők a hagyatéki eljárások során a legtöbb esetben gyászolókkal, illetve halálesetekkel találkoznak, amelyeket megfelelően kell kezelniük. Erre pedig igazán csak az lehet képes, aki

az átlagosnál stabilabb személyiséggel rendelkeznek, és egyben az érzelmeit is jobban tudja kezelni.

Az *okirati bizonyítást* preferálók leginkább a II. skála csoportba tartozó *közösségiség és konvencionalitás*, valamint a *stabilitás-emocionalitás* faktorban értek el az átlagosnál kiemelkedőbb eredményt.

Fontos felhívni a figyelmet arra a jelenségre, hogy a *fizetési meghagyásos* ügyeket kedvelők az átlagos értékeknél is alacsonyabb pontszámokat értek el a *szocializáltság*, az *önkontroll*, az *én-erő* skálákon, illetve a II. skálacsoportban és a *stabilitás-emocionalitás* faktorban.

3.3.2. CPI értékek a kevésbé szívesen végzett tevékenységek viszonylatában

A gyakorló közjegyzők és a joghallgatók által kevésbé kedvelt tevékenységek közül a leginkább előforduló eljárásokat vizsgáltuk meg, amelyek a következők: az *okirati végrehajtás*, a gyakorló közjegyzőknél az *EU-val kapcsolatos ügyek*, illetve az *"új, 2014. évben bevezetett"* eljárások. A felsorolt tevékenységi körök megjelenésének gyakoriságát, valamint azokat a skálákat és faktorokat vetettük össze, amelyekben korábban tapasztaltunk szignifikáns eltéréseket a csoportok között. Az összehasonlítást ezúttal is egy-utas ANOVA-módszerrel végeztük el. Szignifikáns eredményeket ($p < 0,05$) a nem preferált tevékenységi körök és személyiségjellemzők összefüggésében csak a *közösségiség faktor* viszonylatában találtunk. A minta pontszám-átlagához képest ez viszont olyan kismértékű eltérés azok pontszámához képest, akik az okirati végrehajtást, EU-val kapcsolatos ügyeket vagy a közelmúltban bevezetett eljárásokat nem kedvelik, hogy következtetés levonására kevésbé alkalmas. Példaként megemlíthető, hogy a pontértékek a *közösségiség* skálán az átlaghoz képest 1,98 és 0,62 közötti eltéréseket mutatnak.

*

A joghallgatók a gyakorló közjegyzőkhöz képest mintegy 10%-os eltéréssel határozták meg a közjegyzői tevékenységi körök eloszlását. Ez azt jelzi, hogy egyetemistaként a közjegyzői pálya tevékenységtartalmának csak az általános elemeivel ismerkednek meg, a tényleges gyakorlati tudás megszerzése az egyetemi diploma megszerzése után következik.

A két vizsgált (gyakorló és hallgatói) csoport egyéni preferenciái eléggé hasonlóak. Talán a kevésbé kedvelt közjegyzői tevékenységek viszonylatában mutatkozott nagyobb változatosság. A személyiségjellemzők tekintetében tíz rész-skálán és négy faktoron találtunk szignifikáns eltérést a csoportok között, tehát fellelhetők bizonyos jellegzetes mintázatok.

Bizonyos eljárások preferálása több esetben is valószínűsíti az átlagostól eltérő, jellegzetes személyiségprofilt. Ez azt jelenti, hogy meghatározott személyiségjegyek erősebb vagy gyengébb jelenlétet mutatnak, s bizonyos személyiségprofillal rendelkező személyek hasonló tevékenységeket preferálnak. A kevésbé kedvelt tevékenységek és a személyiségjegyek között viszont nem találtunk számottevő összefüggéseket.

Összegzés

Az általunk választott kutatási témában végzett munkálataink alapján megállapíthatjuk, hogy pszichológiai (pályalélektani) szakirodalom a pályatevékenységre vonatkozóan mind elméleti, mind diagnosztikai szempontból rendkívül differenciált. Az egyik kutatási irány döntően a teoretikus megközelítés nyomán jórészt általánosságban vázolja fel a pályatevékenység összetevő elemeit és működési mechanizmusait. A másik oldalon az elméleti konstrukciókon túl egyre többen törekednek – elsősorban a felfogásuk igazolására – a mérési eszközök kialakítására is. Ilyen komplex elméletnek és ahhoz kapcsolódó diagnosztikai rendszernek tekinthető Holland munkásságának összesített eredménye, amely mindmáig az egyik legkidolgozottabb elmélet és egyben a hétköznapi gyakorlatában ugyancsak jól használható eszköztár összehangolt együttese is. Éppen ezért a közjegyzői pályatevékenység értelmezéséhez és vizsgálatához ezt a tipológiai megközelítést alkalmaztuk.

A személyiségi dimenziók feltárására a széles körben alkalmazott és elismert CPI hazailag adaptált rövidített és részben módosított változatát használtuk. Ennek nyomán alakítottuk ki a közjegyzői pályatevékenységhez általunk szükségesnek tartott személyiségi jellemzők rendszerét, amelynek alapján végeztük vizsgálati eredményeink elemzését.

Eddigi kutatásunk tapasztalatai – a vizsgált mintákra vonatkozóan – abban összegezhetők, hogy a jogszabályokban meghatározott közjegyzői tevékenységi kör változatos és sokrétű elfoglaltságot kínál a szakma művelői számára. A vizsgálataink igazolják, miszerint a közjegyzők és a közjegyzői hivatás iránt érdeklődő joghallgatók pályaismerete és szakmai értékrendszere nagyrészt hasonló, az eltérések többnyire az egyetemi oktatás sajátosságaira vezethetők vissza. A közjegyzők munkáját jórészt a *közjegyzői okirat szerkesztése* és a *hagyatéki eljárás* tölti ki, a további feladatok viszont igen változatos formában oszlanak meg. A preferált és a kevésbé kedvelt tevékenységi területek felsorolása szintén hasonlóságot mutat a két csoport viszonylatában. A fiatalok körében nem annyira kiegyensúlyozott az értékelés, ők inkább az *újonnan bevezetett eljárásokat*, valamint az *EU-val kapcsolatos ügyeket* részesítik előnyben.

A személyiségi tényezők között ugyancsak jelentős egyezések mutatkoztak a gyakorló közjegyzők és a joghallgatók tekintetében. A legmagasabb értéket az *én-erő* és az *empátia* terén, a legalacsonyabbat pedig a *flexibilitás* és a *pszichológiai érzék* vonatkozásában tapasztaltuk.

A vizsgálati eredményeink átfogó és komplex elemzése alapján végül részletes és összegezett áttekintést kaptunk a személyiségi háttérrel is a preferált és a kevésbé kedvelt közjegyzői tevékenységekkel összefüggésben.

Az előzetesen megfogalmazott hipotéziseink közül az *első* beigazolódott, döntően a gyakorlatban dolgozó közjegyzők és a joghallgatók viszonylatában, mivel a felnőtt csoportba tartozók és a fiatalok személyiségi háttere jelentősen különbözik egymástól. *Második* hipotézisünk részben bizonyítást nyert, de ennek pontosítása további vizsgálódást igényel. Elsősorban annak tisztázása tűnik fontosnak, hogy az egyetemi képzés során pontosan milyen szerepet kap a közjegyzőkről szóló ismeretek oktatása. *Harmadik* hipotézisünk szintén csak részlegesen igazolódott, bár a tevékenységi körök (inkább a preferáltak, kevésbé az elutasítás) szerinti személyiségprofilok több ponton kirajzolódnak. E téren ugyancsak további kutatás adhat megbízható választ az itt felvetett kérdésre.

A kutatási eredményeink a jogtudomány és a pszichológia terén egyaránt hasznosíthatók elméleti és gyakorlati szempontból. Teoretikusan azért, mert eddigi ismereteink szerint ez az első kísérlet a közjegyzői pályakép elméleti konstrukciójának megalkotására. A mindennapi gyakorlatban meg azért, mivel szinte valamennyi vizsgálati személy szeretne mielőbb visszajelzést kapni pályafejlődése körülményeiről, nevezetesen a hallgatók esetében az elképzelt, a gyakorlatban dolgozók viszonylatában pedig a tényleges pályatevékenységük pozícióiról, továbbá a személyiségi jellemzőik értékeiről. Nagy segítséget jelent e téren a közjegyzők és joghallgatók részére nyújtott tájékoztatás és konzultáció, amely hatékonyan előkészíti az egyéni visszajelzések tartalmi programjának kialakítását, majd azok megvalósítását is. Ennek alapján a joghallgatók képzése ugyancsak bővíthető a közjegyzői pályára való tudatosabb előkészítés, valamint felmenő rendszerben e téren is mindinkább a gyakorlatorientált oktatás megalapozása érdekében.

A közjegyzői pályatevékenység és személyiségi háttér kutatásának továbbfejlesztéséhez többféle lehetőség mutatkozik teoretikus és empirikus vonatkozásban egyaránt. Ennek megfelelően a közjegyzők pályafejlődési folyamatának átfogó elméleti és diagnosztikai vizsgálatát tekintjük a következő legfontosabb lépésnek, amely a meghatározott korcsoportokra vonatkozó és többretnű vizsgálati eredményekre alapozott longitudinális vizsgálat beindítását feltételezi. Így a közjegyzővé válás minden bizonnyal nyomon követhetőbbé és egyben kiszámíthatóbbá válhat, mivel a kutatási eredmények ismeretében a közjegyzők pályafejlődési folyamatának aktuális szakmai és emberi összetevői mind pontosabban feltárhatók és az ebből következő feladatok egyértelműen meghatározhatók lehetnek.

Táblázatok

1. sz. táblázat: A pályatevékenységi területek megoszlása a közjegyzők és a joghallgatók értékelése alapján

Tevékenységi területek	A
1. Közjegyzői okirat készítése.....	25,6
2. Záradéki tanúsítvány kiállítás.....	9,48
3. Közjegyző előtti előzetes bizonyítás	4,3
4. Igazságügyi szakértő kirendelése	3,78
5. Hagyatéki eljárás	24,83
6. Fizetési meghagyásos ügyek	17,27
7. Fizetési meghagyásos ügyek végrehajtása	9,56
8. Okirati végrehajtás	7,13
9. "Új" (2014-es évi) ügyek.....	5,83
10. EU-val kapcsolatos eljárások	3,33

2. sz. táblázat: A pályatevékenységi területek megoszlása a közjegyzők értékelése alapján

Tevékenységi területek	A
1. Közjegyzői okirat készítése.....	21,83
2. Záradéki tanúsítvány kiállítás.....	9,65
3. Közjegyző előtti előzetes bizonyítás	1,18
4. Igazságügyi szakértő kirendelése	1,82
5. Hagyatéki eljárás	25,70
6. Fizetési meghagyásos ügyek	19,45
7. Fizetési meghagyásos ügyek végrehajtása	11,61
8. Okirati végrehajtás	7,02
9. "Új" (2014-es évi) ügyek.....	4,33
10. EU-val kapcsolatos eljárások	1,03
11. "Egyéb"	1,93

3. sz. táblázat: A pályatevékenységi területek megoszlása a joghallgatók értékelése alapján

Tevékenységi területek	A
1. Közjegyzői okirat készítése.....	30,86
2. Záradéki tanúsítvány kiállítás.....	9,26
3. Közjegyző előtti előzetes bizonyítás	8,65
4. Igazságügyi szakértő kirendelése	6,53
5. Hagyatéki eljárás	23,63
6. Fizetési meghagyásos ügyek	14,23
7. Fizetési meghagyásos ügyek végrehajtása	6,70
8. Okirati végrehajtás	7,28
9. "Új" (2014-es évi) ügyek.....	7,91
10. EU-val kapcsolatos eljárások	6,53

4. sz. táblázat: A közjegyzők és a joghallgatók preferált tevékenységi területei

Tevékenységi területek	Mo
1. Hagyatéki eljárás	36,9
2. Közjegyzői okirat készítése.....	23,3
3. Fizetési meghagyásos eljárás	11,7
4. EU-val kapcsolatos ügyek	6,8
5. Igazságügyi szakértő kirendelése	5,8

5. sz. táblázat: A közjegyzők preferált tevékenységi területei

Tevékenységi területek	Mo
1. Hagyatéki eljárás	41,7
2. Közjegyzői okirat készítése.....	21,7
3. Fizetési meghagyásos eljárás	18,3
4. Záradéki tanúsítvány kiállítás.....	5,0
5. Minden tevékenységet egyformán szeret	5,0

6. sz. táblázat: A joghallgatók preferált tevékenységi területei

Tevékenységi területek	Mo
1. Hagyatéki eljárás	30,2
2. Közjegyzői okirat készítése.....	25,6
3. EU-s ügyek.....	14,0
4. Igazságügyi szakértő kirendelése	14,0
5. Közjegyző előtti előzetes bizonyítás	4,7

7. sz. táblázat: A közjegyzők és a joghallgatók nem preferált tevékenységi területei

Tevékenységi területek	Mo
1. Okirati végrehajtás	24,3
2. EU-val kapcsolatos ügyek	18,4
3. "Új" (2014-es évi) eljárások	11,7
4. Hagyatéki eljárás	8,7
5. Fizetési meghagyásos eljárás	6,8

8. sz. táblázat: A közjegyzők nem preferált tevékenységi területei

Tevékenységi területek	Mo
1. Okirati végrehajtás	33,3
2. "Új"	15,0
3. EU-s.....	11,7
4. Nem nevezett meg ilyen tevékenységi kört.....	8,3
5. Közjegyzői okirat és FMH-végrehajtás.....	6,7-6,7

9. sz. táblázat: A joghallgatók nem preferált tevékenységi területei

Tevékenységi területek	Mo
1. EU-s ügyek.....	27,9
2. Hagyatéki eljárás	14,0
3. Fizetési meghagyásos eljárás	11,6
4. Okirati végrehajtás	11,6
5. "Új" és záradéki tanúsítvány és igazságügyi szakértő kirendelés	7,0-7,0-7,0

10. sz. táblázat: Pozitív eltérések a CPI pontátlagoktól

Skálák	Egy szórásnál magasabb eltérés			
	<i>Közjegyzők</i>	<i>Helyettesek</i>	<i>Jelöltek</i>	<i>Hallgatók</i>
Önelfogadás	15%	33%	20%	7%
Jó közérzet	25%	30%	10%	14%
Megbízhatóság	30%	33%	20%	5%
Szorongás	0%	7%	30%	30%
Szocializáltság	10%	13%	0%	12%
Önkontroll	20%	20%	0%	14%
Tolerancia	30%	27%	10%	14%
Én-erő	20%	10%	10%	16%
Teljesítmény konformizmussal	15%	27%	20%	7%
Intellektuális hatékonyság	20%	23%	10%	2%
II. skálacsoport	0%	0%	0%	0%
III. skálacsoport	20%	23%	20%	2%
Közösségiség	10%	23%	0%	9%
Stabilitás-Emocionalitás	20%	20%	0%	12%

11. sz. táblázat: Negatív eltérések a CPI pontátlagoktól

Skálák	Egy szórásnál alacsonyabb eltérés			
	<i>Közjegyzők</i>	<i>Helyettesek</i>	<i>Jelöltek</i>	<i>Hallgatók</i>
Önelfogadás	10%	7%	50%	16%
Jó közérzet	0%	7%	20%	33%
Megbízhatóság	0%	7%	20%	33%
Szorongás	15%	14%	10%	19%
Szocializáltság	0%	17%	20%	21%
Önkontroll	10%	10%	30%	33%
Tolerancia	10%	7%	30%	28%
Én-erő	10%	14%	30%	23%
Teljesítmény konformizmussal	0%	7%	20%	23%
Intellektuális hatékonyság	10%	3%	20%	28%
II. skálacsoport	0%	10%	30%	21%
III. skálacsoport	10%	7%	40%	30%
Közösségiség	0%	14%	20%	28%
Stabilitás-Emocionalitás	0%	7%	30%	33%

Melléklet

1. sz. melléklet: Demográfiai adatok és Közjegyzői tevékenységi körök

Kérem, válaszoljon az alábbi demográfiai kérdésekre! Ezek az adatok elengedhetetlenül fontosak a teszt és a kutatás eredményeinek értelmezéséhez. A *- gal jelölt kérdések kitöltése kötelező.

1. Neme? *

2. Életkora? *

3. Közjegyzőként, közjegyző-helyettesként vagy közjegyzőjelöltként tevékenykedik? *

4. Hol található a közjegyzői iroda, amelyben dolgozik? *

- ☐ Fővárosban
- ☐ Megyeszékhelyen
- ☐ Egyéb városban

5. Jogász diploma megszerzésének éve: *

6. Közjegyzői tevékenységének kezdő éve: *

7. Amennyiben dolgozott közjegyző-jelöltként, hány éven át?

8. Ha dolgozott közjegyző-helyettesként, hány éven át? Amennyiben jelenleg is helyettesként tevékenykedik, hány éve?

Kérem, gondolja végig, hogy az elmúlt néhány évben mely eljárásokkal foglalkozott. Az alábbiakban felsorolt minden tevékenységi kör után írja le, hogy az adott eljárás a teljes munkájának százalékosan mekkora részét képezi (amennyiben az adott eljárással nem foglalkozik, írjon egy nullát a megfelelő helyre, amennyiben "csak" az adott eljárással foglalkozik, úgy százat, a többi helyre nullát). Törekedjen arra, hogy lehetőleg az értékek összesen kiadják a 100 százalékot!

Általánosan, az Ön által személyesen végzett közjegyzői munkájának mekkora részét/ idejét tölti ki.

9. közjegyzői okirat készítésével?

10. záradéki tanúsítvány kiállításával?

11. közjegyző előtti előzetes bizonyítással?

12. igazságügyi szakértő kirendelésével?

13. hagyatéki eljárással?

14. fizetési meghagyásos ügyekkel?

15. fizetési meghagyásos ügyek végrehajtásával?

16. okirati végrehajtással?

17. "új" (2014-es évi) ügytípusokkal (pl. hitelbiztosítéki nyilvántartás, házassági és élettársi vagyoni jogi szerződések, stb.)

18. EU-val kapcsolatos eljárásokkal (pl. európai fizetési meghagyásos eljárás; tanúsítvány kiállítása közokiratok, határozatok végrehajthatóvá nyilvánításhoz, stb.)

19. egyéb, fel nem sorolt ügytípussal, eljárással?

A fentebb felsorolt tevékenységi körök közül válassza ki és írja be a téglalapba annak a sorszámát (9-19), amelyiket a leginkább és legkevésbé kedvel! (Amelyikkel a leginkább és a legkevésbé szeret foglalkozni.)

20. Az általam leginkább kedvelt tevékenységi kör: *

21. Az általam leginkább NEM kedvelt tevékenységi kör: *

Irodalom

- ANKA, T. 2008. *A közjegyzői nemperes eljárás*. In: Közjegyzők Közlönye, 2008. 9. szám.
- ATKINSON, R.C. – HILGARD, E. 2005. *Pszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest.
- ÁGOSTON, F. – MIKES, L. 2012. *Adalékok a szegedi joghallgatók pályaképének vizsgálatához*. OTDK dolgozat, Szeged.
- CARVER, S.C. – SCHEIER, M.F. 1998. *Személyiségpszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest.
- CSIRSZKA, J. 1966. *Pályalélektan*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- CSIRSZKA, J. 1985. *A személyiség munkatevékenységének pszichológiája*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- DECKERS, E. 2000. *A közjegyzői hivatás deontológiája és szerkezete*. Magyar Országos Közjegyzői Kamara, Budapest.
- HALL, C.S. – LINDZEY, G. 1957. *Theories of Personality*. Wiley, New York.
- HALL, C.S. – LINDZEY, G. 1992. A személyiségelméletek távlatai. In: SZAKÁCS, F. – KULCSÁR, ZS. (szerk.) 2001. *Személyiségelméletek*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- KADLÓT, E. 2002. *A közjegyzői szervezet és ügyvitel*. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs.
- KENGYEL, M. 2008. *Magyar polgári eljárásjog*. Osiris Kiadó, Budapest.
- KENGYEL, M. 2010. *Magyar polgári eljárásjog*. Osiris Kiadó, Budapest.
- MIRNICS, ZS. 2006. *A személyiség építőkövei*. Bölcsész Konzorcium, Budapest.
- OLÁH, A. 1985. *A Kaliforniai Pszichológiai Kérdőív [Californiai Psychological Inventory - CPI] tesztkönyve*. Munkaügyi Kutatóintézet, Budapest.
- OLÁH, A. 1984. *A Californiai Psychological Inventory (CPI) rövidített változatának ismertetése*. Országos Pedagógiai Intézet, Budapest.
- OLÁH, A. 2006. *Pszichológiai alapismeretek*. Bölcsész Konzorcium, Budapest.
- OLÁH, A. – GYÖNGYÖSINÉ KISS, E. 2007. *A személyiség fogalma és vizsgálati módszerei: mérés, kutatás, elmélet*. In: OLÁH, A. – GYÖNGYÖSINÉ KISS, E. (szerk.) 2007. *Vázlatok a személyiségről*. Új Mandátum Kiadó, Budapest.
- PACZOLAY, P. 2012. *A közjegyzők alkotmányos helyzete*. A közjegyzők és a közhatalom. In: Közjegyzők Közlönye, 2013. január-február.

- PECK, D. – WHITLOW, D. 1983. *Személyiségelméletek*. Gondolat Könyvkiadó, Budapest.
- RITOÓK, M. 2008. *Pályafejlődés – Pályafejlődési tanácsadás*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- RÓZSA, S. – NAGYBÁNYAI NAGY, O. – OLÁH, A. (szerk.) 2006. *A pszichológiai mérés alapjai*. ELTE, Budapest.
- TÓTH, Á. 2008. *A magyar közjegyzőség gyökerei dióhéjban*. In: *Közjegyzők Közlönye*, 2008. 10-11. szám.
- WOSCHNACK, K. 2012. *A civil közjegyzőség kezdeti időszakai*. In: *Közjegyzők Közlönye*, 2013. január-február.
- ZAKAR, A. 1988. *Pályaválasztási elméletek*. Tankönyvkiadó, Budapest.

Felhasznált honlapok

A Magyar Országos Közjegyzői Kamara honlapja:

<http://www.mokk.hu/index.php?menuid=37> (letöltés ideje: 2014. 10. 15.)

A kézirat lezárása: 2014. november 30.